

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY STARY BRUS

CZĘŚĆ I UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

SPORZĄDZIŁ:

WÓJT GMINY STARY BRUS

OPRACOWANIE:

prof. dr hab. inż. Arch. Krystyna Gruszecka – główny projektant

mgr inż. Michał Oman

techn. Piotr Guranowski

SPIS TREŚCI :

CZĘŚĆ 1 – UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

POŁOŻENIE GMINY	3
ROZDZIAŁ 1	
DOTYCHCZASOWE PRZEZNACZENIE, ZAGOSPODAROWANIE I UZBROJENIE TERENU	5
ROZDZIAŁ 2	
STAN ŁADU PRZESTRZENNEGO I WYMOGI JECGO OCHRONY	7
ROZDZIAŁ 3	
STAN ŚRODOWISKA W TYM STAN ROLNICZEJ I LEŚNEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ, WIELKOŚCI I JAKOŚCI ZASOBÓW WODNYCH ORAZ WYMOGÓW OCHRONY ŚRODOWISKA, PRZYRODY I KRAJOBRAZU W TYM KRAJOBRAZU KULTUROWEGO	8
RODZIAŁ 4	
STAN DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ	16
RODZIAŁ 5	
REKOMENDACJE I WNIOSKI ZAWARTE W AUDYCIE KRAJOBRAZOWYM LUB OKREŚLENIA PRZEZ AUDYT KRAJOBRAZOWY GRANIC KRAJOBRAZÓW PRIORYTETOWYCH	22
RODZIAŁ 6	
WARUNKI I JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW W TYM OCHRONA ICH ZDROWIA	23
RODZIAŁ 7	
ZAGROŻENIA BEZPIECZEŃSTWA LUDNOŚCI I JEJ MIENIA	30
RODZIAŁ 8	
POTRZEBY I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU GMINY	31
RODZIAŁ 9	
STAN PRAWNY GRUNTÓW	35
RODZIAŁ 10	
WYSTĘPOWANIE OBIEKTÓW I TERENÓW CHRONIONYCH ORAZ OGRANICZENIA W ZAGOSPODAROWANIU TERENÓW WYNIKAJĄCE Z PRZEPISÓW ODRĘBNYCH	36
ROZDZIAŁ 11	
WYSTĘPOWANIE OBSZARÓW NATURALNYCH ZAGROŻEN GEOLOGICZNYCH	41
ROZDZIAŁ 12	
WYSTĘPOWANIE UDOKUMENTOWANYCH ŹŁOŻ KOPALIN, ZASOBÓW WÓD PODZIEMNYCH ORAZ UDOKUMENTOWANYCH KOMPLEKSÓW PODZIEMNEGO SKŁADOWANIA DWUTLENKU WĘGLA	42
ROZDZIAŁ 13	
WYSTĘPOWANIE TERENÓW GÓRNICZYCH WYZNACZONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH	45
RODZIAŁ 14	
STAN SYSTEMÓW KOMUNIKACJI I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ, W TYM STAN STOPNIA UPORZĄDKOWANIA GOSPODARKI WODNO-ŚCIEKOWEJ, ENERGETYCZNEJ ORAZ GOSPODARKI ODPADAMI	46
RODZIAŁ 15	
ZADANIA SŁUŻĄCE REALIZACJI PONADLOKALNYCH CELÓW PUBLICZNYCH	50
ROZDZIAŁ 16	
WYMAGANIA DOTYCZĄCE OCHRONY PRZECIWPOWODZIOWEJ	57

POŁOŻENIE GMINY

Gmina Stary Brus położona jest w województwie lubelskim, w powiecie włodawskim

Rysunek 1. Położenie Gminy Stary Brus na tle województwa lubelskiego

/Dane: www.lubelskie.pl/

Gmina Stary Brus graniczy z następującymi gminami: Dębowa Kłoda i Sosnowica położonymi w powiecie parczewskim; Urszulin, Hańsk i Wiryki położonymi w powiecie włodawskim.

Rysunek 2. Sąsiedztwo Gminy Stary Brus

/Dane: www.lubelskie.pl/

Najbliższym dużym miastem jest oddalona o około 24 km na północny – wschód Włodawa – stolica powiatu. Odległość od stolicy województwa – Lublina wynosi nieco ponad 70 kilometrów.

Rozdział 1

DOTYCHCZASOWE PRZEZNACZENIE, ZAGOSPODAROWANIE I UZBROJENIE TERENU

Według danych statystycznych GUS (BDL za rok 2016) powierzchnia gminy Stary Brus wynosi 132 km² (13 200 ha). W skład gminy wchodzi 14 sołectw : Zamłodyczne, Hola, Marianka, Wołoskowola, Wielki Łan, Łaski Bruskie, Stary Brus, Kamień, Skorodnica, Nowy Brus, Kołacze, Domniczyn, Helenin, Lubomierz. Siedzibą władz gminnych jest miejscowość Stary Brus.

Stary Brus to gmina o charakterze rolniczym, co jest szczególnie widoczne w strukturze użytkowania terenu.

W strukturze gruntów dominują:

- użytki rolne ogółem – 6187 ha (46,87%), w tym:
 - grunty orne – 3427 ha (55,39%),
 - sady – 13 ha (0,21%),
 - łąki – 2023 ha (32,7%),
 - pastwiska – 724 ha (11,7%);
- lasy i grunty leśne ogółem 6041,63 ha (45,91%);
- pozostałe grunty i nieużytki ogółem – 971,37 ha (7,22%).

Na obszarze gminy występują wszystkie typy zabudowy mieszkaniowej - zdecydowanie przeważa zabudowa zagrodowa. Zabudowa jednorodzinna, w zespołach występuje w ośrodku gminnym, zabudowa wielorodzinna jest usytuowana w miejscowości Kołacze i Stary Brus. Zabudowa letniskowa jest rozmieszczona w miejscowościach: Kamień, Nowiny, Hola.

Większość miejscowości ma charakter luźnych ulicówek z zabudową rozlokowaną wzdłuż przebiegającej przez wieś głównej drogi. Najstarsze budynki mieszkalne i usługowe są zazwyczaj jednokondygnacyjne, często drewniane z dachami dwuspadowymi. Nowa zabudowa ma charakter bardziej zróżnicowany i jest wyższa. Dominują budynki o jednej kondygnacji pełnej z poddaszem lub o dwóch pełnych kondygnacjach pokryte dachami dwu lub wielospadowymi z wykuszami.

Infrastruktura techniczna na terenie gminy jest dość dobrze rozwinięta. Na koniec 2016 roku łącznie ze zbiorowego zaopatrzenia w wodę korzystało około 95% ludności zamieszkującej gminę. Zaopatrzenie ludności w wodę prowadzą dwa wodociągi zbiorowego zaopatrzenia o łącznej długości około 62,7 km, z ujęciami wód w Wołoskowoli i Starym Brusie. Długość sieci kanalizacyjnej wynosi około 4 km i znajduje się w miejscowościach Stary Brus i Nowy Brus. Ścieki odprowadzane są do mechaniczno-biologicznej oczyszczalni ścieków w Starym Brusie. Z sieci kanalizacyjnej korzysta około 29 % ludności gminy. Na terenie gminy nie istnieje rozdzielcza sieć gazowa. Natomiast sieć elektroenergetyczna pokrywa obecne zapotrzebowanie na energię elektryczną.

Do dnia uchwalenia niniejszego Studium na terenie gminy obowiązywało Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Stary Brus przyjęte uchwałą Nr XXIII/98/2004 Rady Gminy Stary Brus z dnia 12 listopada 2004r. W obowiązującym dotychczas Studium tereny gminy podzielono na strefy ekologiczne, powiązań ekologicznych, ekologiczno-rekreacyjne, rolno-usługowe oraz rolne. Wyznaczono zasięg obszarów pod rozwój zabudowy zagrodowej, jednorodzinnej, agroturystyki i zabudowy letniskowej. Wskazano również granicę proponowanych zalesień. Generalnie, dotychczasowe Studium zakładało rozwój zabudowy w oparciu o istniejącą strukturę osadniczą gminy.

Na terenie gminy brak jest obowiązujących planów zagospodarowania przestrzennego.

Ruch budowlany na terenie gminy Stary Brus jest umiarkowany w 2015 roku oddano do użytku 10 budynków natomiast w 2016 roku 7 budynków.

Ponieważ na terenie gminy nie obowiązują miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, proces rozwoju zabudowy jest słabo kontrolowany.

Wnioski:

- Struktura osadnicza gminy ma charakter typowo wiejski – wsie ulicówki.
- Gmina ma charakter typowo rolny, jednak z uwagi na występowanie gleb niskich klas bonitacyjnych wskazane byłoby stopniowe przekształcanie gospodarstw rolnych w kierunku agroturystycznym, wykorzystując potencjał przyrodniczo-krajobrazowy gminy.
- Na terenie gminy znajdują się duże zwarte kompleksy trwałych użytków zielonych, które należy chronić przed fragmentacją i przekształceniem na inne sposoby zagospodarowania.
- Z uwagi na brak obowiązujących planów zagospodarowania przestrzennego wskazane jest wszczęcie procedowania planów przynajmniej dla istniejących jednostek osadniczych.

Rozdział 2

STAN ŁADU PRZESTRZENNEGO I WYMOGI JEGO OCHRONY

W przestrzeni gminy Stary Brus granica pomiędzy obszarami zabudowanymi i obszarami otwartymi jest stosunkowo słabo zarysowana.

Tereny zainwestowane

Osadnictwo na terenie gminy ma charakter luźnej zabudowy, z tendencją do tworzenia się ulicówek. Stosunkowo mało jest rozproszonej zabudowy zagrodowej. Osady są rozmieszczone równomiernie na obszarze całej gminy. Najważniejszą z nich jest Stary Brus położony w centralnej części gminy. W miejscowości zlokalizowane są główne obiekty publiczne i usługi, w tym: Urząd Gminy, kościół parafialny, Zespół Szkół im. Marii Konopnickiej, punkt Poczty Polskiej, jednostka OSP.

Zabudowa zagrodowa wpisuje się w charakter rolniczy, istniejące budynki, w tym również nowe dostosowane są do skali i charakteru miejscowości. Licznie zachowane stare zabudowania prezentujące architekturę regionalną, a nowo realizowana zabudowa nie kontrastuje z dawną. W przestrzeni dominuje zabudowa niska, ekstensywna. Wysokość większości budynków nie przekracza 10 m. Przestrzeń nie jest „zaśmiecona” przez chaotycznie rozmieszczone reklamy i szyldy. Jedyny dysonans stanowią pojedyncze naziemne obiekty infrastruktury technicznej oraz ruiny opuszczonych zabudowań. Brak jest wykształconych przestrzeni publicznych.

Wnioski:

- Nowe inwestycje powinno się realizować w pierwszej kolejności jako uzupełnienie istniejących struktur zurbanizowanych.
- Korzystne dla ładu przestrzennego jest stosowanie tradycyjnych form architektonicznych, materiałów i kolorystyki zharmonizowanej z otaczającą zabudową i krajobrazem, jednak nie jest wykluczona lokalizacja obiektów o nowoczesnych kształtach i detalu architektonicznym, ale wyłącznie w sposób niekolidujący z istniejącą zabudową.
- Na terenach poszczególnych osad wiejskich należy dążyć do wykształcenia przestrzeni publicznych służących kształtowaniu ładu przestrzennego i integracji mieszkańców.
- Korzystne dla ładu przestrzennego jest utrzymanie małej ilości reklam i szyldów w przestrzeni.

Tereny otwarte

Tereny otwarte na obszarze gminy tworzą głównie rozległe lasy, pola uprawne, trwałe użytki zielone i niewielkie zadrzewienia. W centralnej części gminy występują obszary podmokłe, a w rejonie miejscowości Stary Brus stawy hodowlane.

Wnioski:

- Z uwagi na wartość przyrodniczo-krajobrazową, jaką pełnią użytki zielone oraz zadrzewienia śródpolne należy je pozostawić w dotychczasowym użytkowaniu oraz umożliwić proces naturalnego tworzenia się zadrzewień śródpolnych.
- Większe kompleksy leśne nie powinny podlegać przekształceniom i zabudowywaniu.
- Należy dążyć do wyrównania granicy polno-leśnej poprzez dolesienia pomiędzy mniejszymi kompleksami leśnymi, zwłaszcza na glebach niskich klas bonitacyjnych, z wyłączeniem zwartych użytków zielonych.
- Należy chronić przed zabudową, osuszaniem oraz zasypywaniem tereny bagienne oraz cenne tereny podmokłe.

Rozdział 3

STAN ŚRODOWISKA W TYM STAN ROLNICZEJ I LEŚNEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ, WIELKOŚCI I JAKOŚCI ZASOBÓW WODNYCH ORAZ WYMOGÓW OCHRONY ŚRODOWISKA, PRZYRODY I KRAJOBRAZU W TYM KRAJOBRAZU KULTUROWEGO

Klasyfikacja fizyczno-geograficzna, geomorfologia i budowa geologiczna:

Gmina Stary Brus położona jest na tzw. Wyniesieniu Zrębowym Podlasko -Lubelskim, stanowiącym podrzędną jednostkę geostrukturalną w obrębie skłonu platformy prekambryjskiej (Pożaryski 1963). Bezpośrednie podłoże utworów czwartorzędowych w części centralnej gminy (w pasie południkowym Pieszowola - Wołoskowola - Stary Brus -Kołacze) stanowią utwory czwartorzędowe, zaś na pozostałym obszarze utwory kredowe.

Osady czwartorzędowe reprezentowane są przez utwory plejstocenu (głównie pochodzące z okresu zlodowacenia środkowopolskiego) i holocenu.

Osady glacialne to gliny zwałowe i współwystępujące z nimi piaski ze żwirami i głazami odślaniające się w strefie moren czołowych od Wołoskowoli po Mariankę, na południe od Skorodnicy oraz na północny - wschód od Starego Brusa. Piaski i żwiry lodowcowe zalegające na glinach zwałowych występują pomiędzy Dębiną, Marianką i Holi oraz Szmokotówką i Skorodnicą. W okolicach Marianki, Skorodnicy i Kołacz niewielkie pagórki tworzą bezładnie ułożone i wymieszane piaski, żwiry i głazy moren czołowych. Utwory wodnolodowcowe (kemowe), reprezentowane przez zagęszczone piaski różnoziarniste z domieszką piasków gliniastych oraz mułki, budują pagórki kemowe w okolicach Marianki i Holi.

Z interglacją pilskim są związane mułki jeziorne stwierdzone w rejonie Marianki. Utwory wodnolodowcowe typu sandrowego występują na zewnątrz strefy marginalnej w rejonie Wołoskowoli, Dębin, Lasków Bruskich i Nowego Brusa, a także w rejonie Szczęśnik. Południową część gminy zajmują piaski jeziorno - rozlewiskowe związane z ostatnim zlodowaceniem.

Wśród utworów młodoplejstoceniowych i holoceniowych wyróżniają się utwory eoliczne oraz bagienne, rzeczne i deluwialne. Piaski eoliczne budują wydmy oraz pola piasków przewianych. Osady holocenu zajmują południową część gminy. Reprezentowane są przez mułki, piaski rzeczne i namuły oraz torfy i gytie.

Główne rysy rzeźby zostały uformowane podczas zlodowacenia środkowopolskiego. Środkową i północną część gminy, z wyjątkiem skrajnie położonych północnych jej fragmentów, zajmuje Garb Włodawski. Elewacja tego mezoregionu najwyraźniej w krajobrazie *zaznacza* się w północno - zachodniej części gminy, w której wysoczyzna morenowa Garbu ograniczona jest krawędziami. Na północ i północny - zachód od Holi przechodzą one w długie stoki opadające ku niższej położonym terasom i równinom pojeziernym Zakłęsłości Sosnowickiej.

W obszarze Garbu Włodawskiego dominuje wysoczyzna morenowa (denna) położona na wysokości 170-190 m n.p.m. przekształcona w równinę denudacyjną. O dużym stopniu zdenudowania świadczą niewielkie spadki terenu nie przekraczające 5 %. Drugorzędnymi formami rzeźby urozmaicającymi powierzchnię wysoczyzny są silnie zniszczone moreny czołowe. W formie łuku ciągną się od Górek i Pieszowoli na zachodzie (pagórki o wys. do 202 m n.p.m.), poprzez Mariankę (210 m n.p.m.) w stronę Lasków Bruskich w rejon miejscowości Kołacze (195 m n.p.m.). Razem tworzą one strefę form marginalnych, która jest uznawana jako granica maksymalnego zasięgu lądolodu zlodowacenia środkowopolskiego. Oprócz form akumulacyjnych lądolód utworzył takie formy erozyjne, wśród nich dolinę rynnową wykorzystywaną przez płynącą od Skorodnicy ku południowi Ulinówkę. Na przedpolu strefy marginalnej, głównie w części środkowo - południowej (w pasie Marianką - Stary Brus), rozciągają się równiny akumulacji fluwioglacjalnej typu sandrowego w poziomie 170 - 185 m n.p.m. Silnie przekształcone przez denudację wznoszą się one kilka metrów ponad dna współczesnych dolin.

Do pozostałych, małych form geomorfologicznych, występujących w obszarze tego mezoregionu, należą:

- zagłębienia bezodpływowe, powstałe w wyniku wytapiania się brył lodu,
- dolinki fluwialno - denudacyjne, najczęściej wykorzystywane przez ciek,
- suche dolinki erozyjno - denudacyjne,
- pola piasków przewianych, którym towarzyszą paraboliczne wydmy (o wysokościach względnych do 5 m) i zagłębienia deflacyjne; największe nagromadzenie wydmy występuje pomiędzy Starym Brussem i Skorodnicą).

W południowej części gminy dominują równiny plejstocénskiej akumulacji jeziorno - rzecznej. Występują w poziomie 160-170 m n.p.m. i są wyniesione ponad terasy zalewowe średnio 1 - 2 m. Ten monotony krajobraz urozmaica, ciągnący się w rejonie Szczęśnik, wał akumulacji fluwioglacjalnej.

Do holocénskich (współczesnych) form rzeźby należą dna dolin rzecznych oraz równiny torfowe z akumulacją bagienną. Poważnie podmokłe i okresowo zalewane wodami powodziowymi, nadają kraj obrazowi charakterystyczne cechy poleskie.

Wody powierzchniowe:

Około 98 % powierzchni gminy znajduje się w dorzeczu Bugu, a około 2 % powierzchni w dorzeczu Wieprza. Oba dorzecza rozdzielone są działem wodnym II -go rzędu przebiegającym w rejonie Holi.. Sieć rzeczną w dorzeczu Bugu współtworzą systemy wodne Włodawki i Zielawy, rozdzielone wododziałem IV-go rzędu, wyznaczonym wzniesieniami morenowymi w rejonie Kamienia i Marianki. Nadmiar wód powierzchniowych z centralnej i południowej części odprowadzany jest siecią rowów uchodzących do Włodawki, zaś z części północnej - do Zielawy, która przepływa poza obszarem gminy. Skraj północno -zachodni gminy odwadniany jest przez rowy i ciek mające powiązania z Kanałem Wieprz -Krzna oraz prawostronnym dopływem Tyśmienicy Piwonią.

Włodawa bierze początek w rejonie łąk koło Wereszczyna (gm. Urszulin). Koryto rzeki jest wcięte w podłoże na głębokość 0,5 - 1,0 m i szerokie na 2-3 m. Rzeka do Kołaczy ma charakter uregulowanego rowu, natomiast poniżej tej miejscowości przybiera kręty meandrujący charakter, zmieniając jednocześnie kierunek z równoleżnikowego na SW - NE. Od strony północno- zachodniej przyjmuje dwa lewostronne dopływy: Mietułą i Ulanówkę. Wszystkie te rzeki mają ustrój roztopowo - opadowy, charakteryzujący się wezbrzeniami w okresie wiosennym i niżówkami jesienią. W latach osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych nie stwierdzono występowania wody z koryt podczas wysokich stanów wody.

Generalnie sieć wodna jest silnie zmodyfikowana melioracjami podstawowymi i szczegółowymi. Większość rowów melioracyjnych funkcjonuje tylko w okresie wysokich stanów wód gruntowych.

Wody stojące na terenie gminy są reprezentowane przez jeziora, stawy i torfianki (potorfia). Do jezior należą zbiorniki eutroficzne Lubowież i Lubowieżek. Położone są w skrajnie południowej części gminy. W rejonie Starego Brusa występuje kompleks stawów o powierzchni około 200 ha. Stawy należą do Przedsiębiorstwa Rolno Rybackiego Sp. z o.o. w Starym Brusie. Są zaniedbane a obecna powierzchnia lustra wody wynika z jednostronnego, niewystarczającego zasilania opadami atmosferycznymi. Torfianki, powstałe w miejscach dawnej eksploatacji torfów, koncentrują się w południowej części gminy.

Gleby:

Dominującym typem gleby na użytkowanych rolniczo wierzchoinach są gleby płowe w kompleksie z brunatnymi i ogólnie oglejonymi. Są zwięzłe i mało przepuszczalne, czego efektem jest zwiększone uwilgocenie i wspomniane oglejenie.

Na terenach leśnych panują gleby rdzawe, bielcowe i bielice. Na siedliskach hydrogenicznych wykształciły się gleby glejowe, mułowe i murszowe, a także torfowe.

Nie licząc gleb IIIb (których jest w gminie 0,5ha) i IVa (których powierzchnia wynosi 90ha), podstawą gospodarki rolnej są gleby klasy V. Ich powierzchnia w ogólnym areale gruntów ornych wynosi 1771ha ~ 49,3% powierzchni gruntów ornych. Stosunkowo duży areal mają posiadają gleby W klasie IVb (710ha – 19,7% ogólnej powierzchni) i VI (951ha - 25,9 %). Znikomym udziałem odznaczają się gleby w klasie VIz (11 ha-0,3%).

W użytkach zielonych zaznacza się dominacja gleb łąkowych W klasie V (1047ha - 36,2%) i klasie IV (960ha - 33,2 %). Gleby w klasie VI zajmują powierzchnię 746ha (25,8% ogólnego arealu), natomiast ich powierzchnia w pozostałych klasach bonitacyjnych jest śladowa; w klasie III wynosi 99ha (3,4%), a w klasie VIz-40ha (1m4%).

Pod względem glebowo-rolniczym W obrębie gruntów ornych zdecydowanie przeważają gleby w kompleksie żytym słabym, zajmują powierzchnię 1670ha, co stanowi 46,5% ogólnego arealu. Kolejne miejsca zajmują gleby orne w kompleksie żytym bardzo słabym (1012ha - 28,1% i żytym dobrym -721ha -20,0%. Użytki zielone odznaczają się na ogół słabą jakością; największy areal zajmują użytki zielone w kompleksie słabym i bardzo słabym - 1833ha - 63,4% ogólnej powierzchni.

Ze względu na przewagę słabych gleb gmina Stary Brus posiada niezbyt korzystne warunki do intensyfikacji gospodarki rolnej. Ograniczenia tworzą także niewłaściwe stosunki wodne. Przeważają gleby o okresowym niedoborze wody – ich powierzchnia wynosi 2032ha. Gleby o słabym niedoborze wody zajmują powierzchnię 1582ha. Tereny z przewagą gleb o okresowym nadmiarze wody zajmują powierzchnię 1282ha, a tereny z przewagą gleb o częstym i długotrwałym (ewentualnie stałym) nadmiarze wody - 333ha. W wyraźniej mniejszości są tereny z przewagą gleb o relatywnie optymalnej ilości wody.

W przewadze gleb słabych należy upatrywać szansę na wyraźny wzrost lesistości gminy, co w dłuższej perspektywie, powinno wpłynąć korzystnie na jej atrakcyjność rekreacyjną.

Największe zagrożenie dla jakości gleb stanowi postępujące zakwaszenie. Odczyn bardzo kwaśny wykazuje 50% gleb, a kwaśny - 35%. Potrzeby wapnowania określa się jako konieczne na 61% powierzchni gleb, a wskazane na 23% gleb.

Nie mniejsze zagrożenie stanowi też murszenie gleb torfowych wskutek trwałego odwodnienia tych najcenniejszych ekologicznie gleb organicznych. Problemów nie stwarza natomiast erozja Wodna powierzchniowa. Erozją słabą (1-go stopnia) jest zagrożonych jedynie ok. 450ha, zaś średnią (2-go stopnia) 110ha. W sumie zagrożenie gleb erozją potencjalną obejmuje 560ha, co stanowi 0,08% powierzchni gminy.

Warunki klimatyczne i jakość powietrza atmosferycznego:

Klimat na obszarze gminy kształtowany jest pod wpływem mas powietrza polarno-morskiego oraz polarno-kontynentalnego i posiada dużo cech kontynentalnych, jak np.. długie lato – 105 dni i zima 110 dni, krótka wiosna i jesień – nierzadko poniżej 50 dni. Układy mas powietrza w przebiegu rocznym powodują duże kontrasty termiczne. Przeciętna roczna ilość opadów tylko nieznacznie przewyższa nad silnym parowaniem, co powoduje, że region jest upośledzony pod względem możliwości odnawiania zasobów wody. Wartość usłonecznienia rzeczywistego przekracza nieco średnią krajową i wynosi przeciętnie 4,6 godz. na dobę. Średnia wieloletnia temperatura powietrza wynosi 7,3°C. Przeważająca ilość opadów przypada na lato (ok. 40%), a pokrywa śnieżna zalega średnio ok. 40-50 dni w roku.

Jakość powietrza atmosferycznego na omawianym obszarze należy ocenić jako bardzo dobrą. Brak przemysłu oraz związanej z nim emisji wysokiej a także niskie zaludnienie terenu generuje znacznie niższe emisje do atmosfery substancji szkodliwych. Sieć drogowa jest dość dobrze rozwinięta jednak

natężenie ruchu oprócz drogi krajowej Nr 82 należy uznać za niskie. Emisja liniowa do atmosfery jest także niewielka. Gmina posiada dużą lesistość co gwarantuje wysokie samooczyszczanie się powietrza atmosferycznego.

Powiązania przyrodnicze z otoczeniem:

Przez powiązania przyrodnicze należy rozumieć nie tylko obecność „wyraźnych” korytarzy migracyjnych elementów biotycznych przyrody, ale także istnienie innych struktur ekologicznych oraz rozległych przestrzeni otwartych pozwalających na utrzymanie lokalnej spójności ekologicznej. Nawet przestrzeń zurbanizowana może zostać włączona w funkcjonowanie systemu przyrodniczego. Dzieje się tak dzięki odpowiedniemu kształtowaniu towarzyszącej zabudowie zieleni np. przez wprowadzanie szpalerów drzew, czy pozostawieniu znacznego udziału zieleni przydomowej. Niebagatelną rolę w lokalnych powiązaniach ekologicznych odgrywają także formy ogrodzeń, gabaryty obiektów budowlanych, czy infrastruktura drogowa.

W gminie Stary Brus jest tak w przypadku strefy ekologicznej wodno-łąkowej, w skali regionalnej postrzeganej wspólnie z leśno-torfowiskową Poleski Park Narodowy jako poliekosystemowy obszar węzłowy. Można przypisać mu rangę międzynarodową. Ponadto w gminie funkcję węzłów spełniają mokradła, a przede wszystkim kompleksy leśne o różnej wielkości, ale odznaczające się zwartością.

Najczęściej zbiegają się w nich ciągi i korytarze ekologiczne. Uzupełniają one powiązania przyrodnicze, w tym takie, które wymagają wzmocnienia bądź kontynuacji. O ile dla zasilania ekologicznego istotne znaczenie mają pasmowe struktury o funkcji korytarzy ekologicznych, o tyle dla potencjału ekologicznego kluczowe znaczenie posiadają obszary węzłowe, w gminie są to zwarte i duże kompleksy leśne. Wyjątkową rangę posiada węzeł poliekosystemowy, funkcjonujący na południowym obrzeżu gminy, współdecydujący o sposobie funkcjonowania krajobrazu południowej części Polesia zachodniego. Ważną funkcję wspomagającą w tranzyście żywej materii posiada dolina Włodawki. Jej wartość przyrodnicza podnosi mozaikowata, drobno przestrzenna struktura ekologiczna, w warunkach której generowane są liczne, cenne gatunki ekotonalne, a także w miarę naturalny charakter krajobrazu.

Lasy

Z zasobów naturalnych największe znaczenie w gminie posiadają zasoby leśne. Powierzchnia lasów, wg danych statystycznych na koniec 2016 r. wynosi 6041,63ha, co stanowi 45,9% ogólnej powierzchni gminy. Jest to jeden z wyższych wskaźników lesistości w województwie lubelskim.

W strukturze własności zdecydowanie dominują lasy państwowe – 4929,03 ha. Lasy państwowe należą do dwóch nadleśnictw: Parczew (obręb Uścimów) i Włodawa (obręb Kołaczce). Ok. 80% z nich stanowią lasy gospodarcze.

Zasobność drzewostanów lasów państwowych wynosi około 200 m³/ha. Zasobność lasów prywatnych przeciętnie stanowi 70% zasobności drzewostanów lasów położonych na gruntach Skarbu Państwa. Lasy państwowe występują najczęściej w postaci dużych zwartych kompleksów.

Roślinność rzeczywista w znacznym stopniu odbiega od potencjalnej, najbardziej przekształcone są zbiorowiska leśne na terenie Garbu Włodawskiego, wskutek masowego protegowania sosny. Obecnie dominują tam dwa typy siedliskowe lasu: bór świeży i bór mieszany świeży. Na siedlisku boru świeżego panującym zespołem roślinnym jest subkontynentalny bór świeży z drzewostanem sosnowym z domieszką brzozy, o bogatym runie. Na siedlisku boru mieszanego świeżego dominuje, jako zespół roślinny - kontynentalny bór mieszany z sosnowo-dębowym borem mieszanym o ubogim zestawie florystycznym. W części południowo-wschodniej gminy, należącego do podokręgu Sobiborskiego, w kompleksie „Kołaczce”, na szerokim wachlarzu siedlisk - od boru suchego przez bór świeży do boru wilgotnego - najbardziej charakterystycznymi zespołami roślinnymi są suboceaniczne śródlądowe bory sosnowe w kompleksie boru świeżego, boru wilgotnego i boru suchego. Na skrajnie

suchych oligotroficznych piaskach wydmych występują ubogie płaty z dużą ilością porostów oraz wrzosem. Na piaskach bardziej wilgotnych występują bogatsze płaty, gdzie łanowo rośnie borówka czarna i brusznica oraz rokit pospolity. Drzewostan tworzy sosna, niekiedy z domieszką brzozy. Warstwa podszytu jest dość słabo rozwinięta, współtworzą go m.in. jałowiec, kruszyna i jarzębina. Często spotykanym zespołem leśnym w omawianym kompleksie jest również ols środkowoeuropejski (porzeczkowy i torfowcowy), związany z torfami o różnej skali żyzności. Warstwę drzew stanowi olsza czarna, czasem z brzozą omszoną. Bujne rozwinięte runo tworzy strukturę kępkowo-dolinkową. Sporadycznie występuje kontynentalny bór bagienny, zbiorowisko, które wykształca się na torfowiskach wysokich w warunkach wysokiego poziomu wody gruntowej. Pozbawiony jest podszytu, zaś runo wykazuje budowę kępkową, a w jego skład wchodzi mchy (głównie torfowce) i takie krzewinki, jak borówka bagienna i bagno zwyczajne.

W części południowo-wschodniej i wschodniej gminy na bardzo małych powierzchniach na siedlisku lasu mieszanego, związanego z glebami zasobnymi w składniki pokarmowe, występują zespoły grądu subkontynentalnego w serii ubogiej.

Drzewostan mieszany budują głównie dąb, grab, brzoza, osika i sosna. Podszyt i runo są dość dobrze rozwinięte.

Mozaikowa struktura siedliskowa przeważającej części gminy, w dużym stopniu podmokłej, jest bardzo korzystną cechą przestrzeni przyrodniczej gminy, z punktu widzenia odporności środowiska na zakłócenia. Taka struktura siedliskowa stwarza szansę na skuteczną realizację programu podnoszenia różnorodności biologicznej środowiska.

Na terenie gminy Stary Brus występują lasy ochronne. Spośród lasów ochronnych ogólnego przeznaczenia największą powierzchnię w gminie zajmują lasy wodochronne, do tej grupy zalicza się lasy stanowiące ostoje zwierząt oraz cenne- stanowiące fragmenty rodzimej przyrody.

W Nadleśnictwie Włodawa, i tym samym we wschodniej części gminy Stary Brus, zostały one ustanowione Decyzją Nr 42 Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 30. 07. 1999 r. W gminie Stary Brus z obrębu Kołaczki należą do nich:

- lasy wodochronne - w oddziałach: 245, 246, 248, 252, 253, 255, 259 - 263, 269, 273, 275-289, 291, 294-296, 298-308, 311-313, 319-323;
- lasy wodochronne, stanowiące ostoje zwierząt podlegających ochronie gatunkowej - w oddziałach: 234, 248, 255;
- lasy stanowiące cenne fragmenty rodzimej przyrody - w oddziałach: 234, 248 i 255,
- lasy znajdujące się na stałych powierzchniach badawczych i doświadczalnych: w oddziale 303,
- lasy stanowiące ostoje zwierząt podlegających ochronie gatunkowej w oddziałach: I B , 176, 177, 194-196, 292, 293, 315-317.

W Nadleśnictwie Parczew, i tym samym w zachodniej części gminy Stary Brus, zostały one ustanowione Decyzją Nr 29 Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 4. 01. 1999 r.

W gminie Stary Brus z obrębu Sosnowica należą do nich:

- lasy wodochronne w oddziałach: 5, 6, 10, 433, 434 B, 436.

Flora

Gmina Stary Brus posiada bardzo bogatą florę. Reprezentowana jest przez mszaki oraz 1027 gatunków roślin naczyniowych. Aktualny stan flory mszaków wykazuje występowanie 182 gatunków mchów liściastych z 34 rodzin i 83 rodzajów; 24 torfowców oraz 27 wątrobowców z 19 rodzin i 23 rodzajów. Nadto stwierdzono 1 gatunek glewiczka.

Najliczniej reprezentowane są rodziny:

Mchy:

- krzywoszyjowate
- krótkoszowate
- rokielowate
- prątnikowate
- widłozębowate
- merzykowate
- tujowcowate
- płaszczenicowate

Rodzaje mchów mające najwięcej gatunków to:

- sierpowiec
- krótkosz
- płonnik
- rokieta
- płóżymerzyk

W skład wątrobowców wchodzi płozikowate, błotnicowate i porostnicowate.

W skład roślinności siedliska wodnego wchodzi: osoka aloesowata, rdestnica grzebieniasta, rdestnica połyskująca, rogatka sztywny, rzęsa drobna, rzęsa garbata, wolffia bezkorzeniowa, wywłócznik skrętoległy i rogatka sztywny. W wodach bytują 4 gatunki chronione, z których najbardziej znane są grąziel żółty i grzybienie białe.

Siedliska szuwarowe zajmują skupienia pałek, skupienia trzcin i oczeretu jeziernego, kilkanaście gatunków turzyc wysokich, manna mielec, przętka pospolita, łączeń baldaszkowy, nadwodnik okółkowy. Torfowiska zajmują przede wszystkim kłoc wiechowata, oczeret Taber naemontana i turzyca Buxbauma.

Fauna

Teren gminy Stary należy do dość cennych przyrodniczo i stwarzających dobre warunki dla życia dzikich zwierząt. Decyduje o tym duży udział trwałych użytków zielonych i terenów podmokłych, które na dodatek są powiązane z innymi obszarami o znacznym potencjale ekologicznym.

Na obszarze gminy występują:

Bezkręgowce

Chronione gatunki bezkręgowców występujących na obszarze gminy to: pijawka lekarska, ślimak winniczek, szczeżuja wielka, skójka malarska, groszkówka, tygryk paskowany, żagnica zielona, łątka turzycowa, straszka północna, zalotka białoczelna, zalotka spłaszczona, zalotka większa, tęcznik mniejszy, biegacz skórzasty, biegacz fioletowy, biegacz gładki, biegacz granulowany, biegacz wręgaty, biegacz gajowy, biegacz polny, biegacz ogrodowy, borodziej próchnik, zgrzypik twardokrywka, pływak szerokobrzegi, kreślinek pływak, ciótek matowy, czerwonończyk nieparek, czerwonończyk fioletek, modraszek alkon, modraszek arion, modraszek nausitous, modraszek telejus, dostojka eunomia, przeplatka aurinia, szlaczkoń torfowiec, strzępotek hero, postojak wiesiołkowiec, trzmiel żółty, trzmiel rudy, trzmiel kamiennik, trzmiel rudonogi, trzmiel różnobarwny, trzmiel ozdobny, trzmiel ziemny, trzmiel gajowy, trzmiel ogrodowy, trzmiel ciemnopasy, trzmiel wschodni.

Kręgowce

Ryby:

W wodach gminy żyje 19 gatunków ryb: płoć, wzdregę, strzebla przekopowa, ukleja, słonecznica, leszcz, krąp, lin, różanka, kiełb krótkowąsy, karp, karaś srebrzysty, okoń, koza, piskorz, szczupak pospolity, węgorz, sumik karłowaty, ciernik. Cztery gatunki ryb objęte są ochroną gatunkową. Są to: strzelba przekopowa, różanka, piskorz i koza.

Płazy:

W gminie Stary Brus występuje 13 gatunków płazów: traszka grzebieniasta, traszka zwyczajna, kumak nizinny, grzebiuszka ziemna, ropucha szara, ropucha zielona, paskówka, rzekotka drzewna, żaby – wodna, śmieszka, jeziorkowa, trawna i moczarkowa.

Gady:

W gminie żyje 6 gatunków gadów: padalec zwyczajny, jaszczurka zwinka, jaszczurka żyworodna, zaskroniec zwyczajny i żmija zygzakowata.

Ptaki:

Awifauna reprezentowana jest przede wszystkim przez ptactwo żyjące w środowisku wodnym i ta grupa obejmuje blisko 50% wszystkich gatunków spośród 156 gatunków ptaków występujących stale, okresowo lub zalatujących na obszar gminy.

Gatunki ptaków to: perkoz, perkoz rdzawoszyi, perkoz dwuczuby, zausznik, kormoran czarny, bąk, bączek, czapla siwa, czapla biała, bocian czarny, bocian biały, łabędź niemy, gęś gęgawa, krakwa, cyraneczka, krzyżówka, cyranka, płaskonos, głowienka, podgorzałka, czernica, gągoł, trzmiel, kania czarna, kania ruda, bielik, błotniak stawowy, błotniak łąkowy, błotniak zbożowy, jastrząb, krogulec, myszolew zwyczajny, orlik krzykliwy, orlik grubodzioby, orzeł przedni, rybołów, pustułka, pustuleczka, kobuz, kobczyk, cietrzew, kuropatwa, przepiórka, bażant, wodnik, kokoszka wodna, łyska, żuraw, kropiatka, zielonka, derkacz, sieweczka rzeczna, czajka, batalion, kszyc, dubelt, słonka, rycyk, kulik wielki, krwawodziób, samotnik, śmieszka, rybitwa zwyczajna, rybitwa czarna, rybitwa białoskrzydła, grzywacz, sierpówka, turkawka, płomykówka, puchacz, puszczyk, sowa uszata, sowa błotna, lelek, zimorodek, kraska, dudek, krętogłów, dzięcioł czarny, dzięcioł duży, dzięciołek, lerka, rokitniczka, skowronek, dymówka, oknówka, śpiewak, świerszcz, strumieniówka, brzęczka, wodniczka, rokitniczka, świergotek drzewny, świergotek łąkowy, pliszka żółta, pliszka siwa, strzyż, pokrzywnica, rudzik, słowik szary, podróżniczek, kopciusek, pokląska, kos, kwiczoł, kapturka, świstunka, pierwiosnek, piecusek, mysikrólik, muchołówka szara, muchołówka mała, muchołówka żałobna, wąsatka, raniuszek, sikora uboga, sikora czarnogłowa, sikora czubata, sosnówka, sikora modra, bogatka, kowalik, pełzacz leśny, remiz, wilga, łożówka, trzcinniczek, trzcinia, zaganiacz, jarzębiak, piegża, cierniówka, gajówka, gąsiorek, dzierzba czarnoczelna, srokosz, dzierzba rudogłowa, sówka, sroka, kawka, wrona, kruk, szpak, wróbel, mazurek, zięba, kulczyk, dzwonek, szczygieł, makolągwa, dziwonia, gil, grubodziób, trznadel, ortolan, potrzos, potrzysz.

Ssaki:

Do ssaków żyjących na terenie gminy zalicza się takie gatunki jak: kret, jeż wschodnioeuropejski, ryjówka mała, karlik mały, karlik większy, gacek brunatny, zając szary, nornica ruda, darniówka pospolita, nornik zwyczajny, nornik brzoisty, mysz domowa, szczur wędrowny, mysz polna, mysz leśna, karczownik, mysz zarostowa, orzesznica, piżmak, wiewiórka, bóbr, chomik, smużka, wilk, wydra, gronostaj, łasica. Z parzystonogich występują: łось, jeleni szlachetny, sarna i dzik.

Wyżej wymienione kręgowce i bezkręgowce występują na terenie całej gminy.

Zmiany wpływające niekorzystnie na środowisko:

Przekształcenia przestrzeni, które mogą dotychczas wpływać negatywnie na środowisko gminy są raczej dość typowe i nie należą do wyjątkowo silnych. Najbardziej widoczne są tu przekształcenia środowiska i krajobrazu, które nastąpiły w wyniku wielowiekowej działalności człowieka na tym terenie. Działalność ta miała głównie charakter rolniczy i objawiła się w zmianach użytkowania gruntów. Aktualnie, od kilku lat obserwuje się tendencję wzrostową w udziale terenów leśnych. W obrębie gminy jednak nie stwierdzono istotnych zmian związanych ze środowiskiem.

Istnieje realne zagrożenie pogorszenia stanu jakości wód podziemnych w przypadku nie podjęcia środków zaradczych, polegających na uporządkowaniu systemu gospodarki ściekowej. Ponadto należy zwrócić uwagę na zmiany zachodzące wzdłuż ciągów komunikacyjnych. Może wystąpić tam zagrożenie przekroczenia progowych dopuszczalnych poziomów hałasu, a także znaczny wzrost emisji liniowej zanieczyszczeń do powietrza.

Wnioski:

Za podstawowe uwarunkowania przyrodnicze gminy Stary Brus należy uznać:

- obecność obszarów chronionych, kompleksów wodno-błotnych, bagien i dużych areałów użytków zielonych zasiedlanych przez rzadkie gatunki flory i fauny,
- wysoką lesistość gminy,
- dość urozmaiconą geomorfologię i związane z nią wysokie walory krajobrazowe,
- niski udział gleb dobrej jakości, przydatnych do produkcji rolnej.

Z uwagi na specyfikę terenów gminy główne cele w zakresie kształtowania struktury przyrodniczej należy określić:

- ochronę kompleksów leśnych i obszarów zadrzewień, utrzymanie oraz wzmocnienie ich funkcji ekologicznych,
- dalsze zwiększanie powierzchni terenów leśnych, bez szkody dla cennych zbiorowisk nieleśnych,
- ochronę terenów wodno-błotnych przed dalszym osuszaniem i zarastaniem prowadzącym do utraty siedlisk i zanikania tych obszarów,
- utrzymanie ciągłości ekologicznej w gminie i zapobieganie fragmentaryzacji najcenniejszych przestrzeni przyrodniczych,
- utrzymanie otwartych przestrzeni, głównie terenów rolniczych, jako struktur współtworzących powiązania środowiskowe oraz krajobraz gminy,
- zachowanie równowagi ekologicznej w układzie człowiek-środowisko.

Jako główne cele w zakresie kształtowania krajobrazu, w tym krajobrazu kulturowego należy uznać:

- zachowanie rolniczego charakteru gminy z mozaiką pól, użytków zielonych, lasów i zadrzewień śródpolnych,
- zachowanie terenów podmokłych oraz cieków wodnych wraz z obudową biologiczną jako istotnego czynnika krajobrazotwórczego,
- ochronę zachowanych zabytków architektury, regionalnej zabudowy drewnianej, krzyży, cmentarzy i innych obiektów o wartościach kulturowych,
- propagowanie architektury regionalnej.

Rozdział 4

STAN DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ

Dziedzictwo kulturowe:

Krajobraz kulturowy gminy Stary Brus, położonej na obszarze Polesia zachodniego jest dość charakterystyczny dla równinnych terenów Pojezierza łęczyńsko-włodawskiego, tworzących mozaikę dolinnych, podmokłych i zatorfionych obszarów z zagłębieniami krasowymi, lasów i terenów rolnych, których areał na przestrzeni wieków rozszerzał się w wyniku działalności człowieka - trzebieży lasów i osuszania terenów bagiennych. Przecinany przez niewielkie ciek - lewobrzeżny dopływ Bugu - Włodawkę i jej dopływy Mietiułkę i Ulanówkę, słabo urzeźbiony o niewielkich deniwelacjach i położony na obrzeżach lasów - południowy teren gminy, jak wykazuje to prospekcja archeologiczna sprzyjał osadnictwu. Niepełne rozpoznanie zasobów archeologicznych oraz często ich nieprecyzyjna chronologia i wielokulturowość nie pozwalają na pełną rekonstrukcję zasiedlenia w poszczególnych okresach dziejowych. Stosunkowo najlepiej udokumentowane jest osadnictwo najstarsze - pradziejowe. Na podstawie pojedynczych znalezisk można przypuszczać, że pierwsi osadnicy pojawili się w starszej epoce kamienia - w paleolicie, następnie w środkowej epoce kamienia - w mezolicie. Rozwój sieci osadniczej nastąpił w neolicie, co potwierdzone jest jednak niewielką liczbą zarejestrowanych punktów osadniczych reprezentujących m.in. kulturę pucharów lejkowatych, kulturę ceramiki sznurowej tzw. neolit strefy leśnej. W kolejnych epokach następuje rozwój i stabilizacja osadnictwa co potwierdza wzrastająca liczba zewidencjonowanych punktów osadniczych. Czytelna sieć osadnicza powstała we wczesnej epoce brązu, kiedy tereny te penetrowała ludność kultury mierzanowickiej i epoce brązu, a wówczas utworzyły ją punkty osadnicze ludności kultury łużyckiej oraz kultury trzcinieckiej. Równie intensywnie tereny te były zasiedlane we wczesnym średniowieczu, wiele z punktów osadniczych zamieszkiwano również w późniejszym okresie. W porównaniu z tymi okresami w dziejach punkty osadnicze, funkcjonujące w okresie wpływów rzymskich, związane z kulturą wielbarską, a także z kulturą przeworską oraz stanowiska z okresu lateńskiego, związane z grupą czernieżyńską oraz kulturą pomorską, występują rzadziej. Mimo to osadnictwo tego czasu było stosunkowo dobrze rozwinięte, miejscami tworząc skupiska osadnicze.

Ważnym czynnikiem kształtującym rozwój osadnictwa poza ww naturalnymi były powiązania komunikacyjne. Dwa najważniejsze W regionie trakty handlowe i strategiczne omijały teren gminy. Najstarszy z nich tzw. „litewski” prowadził z Lublina przez Ostrów, Parczew do Grodna. Przez gminę prowadziły natomiast odnogi tego traktu, powiązane z drugim ważnym traktem „ruskim” przebiegającym wzdłuż Bugu na Ruś przez powstałą w XV/XVII w. Włodawę. Powiązania ww. dróg z Włodawą to powstałe w XVI w. drogi Włodawa - Parczew i Włodawa - Sawin, które stały się głównymi elementami sieci komunikacyjnej gminy. Na odnodze traktu Chełm ~ Parczew powstały najstarsze wsie gminy Hola i Stary Brus (XV w.), w okresie nowożytnym powstały na nim Wołoskowola i Kołacz (XVI-XVII w.). Na odnodze Parczew-Włodawa usytuowane są Zamołodycze (XVII w.). W XIX W. zainicjowano regulację istniejących dróg oraz powstały nowe połączenia lokalne, związane z rozwojem sieci folwarków. Drogi tego okresu charakteryzują się prosto prowadzonym duktem i obsadzeniami drzew na odcinkach przebiegających przez tereny otwarte. Ciekawostką historyczną stanowi przebieg wzdłuż północno-wschodniej granicy gminy – nowożytnej granicy z Litwą, podlegającej w ciągu dziejów stałym zmianom.

Miejscowości skupione w obecnej gminie, pierwotnie wchodziły w skład sąsiadujących ze sobą dóbr Sosnowica, Brus, Pieszowola i Wytyczno. Poza powstałym w XVIII w. Dominiczyńem i wyżej wymienionymi wsiami (Hola, Stary Brus, Wołoskowola, Kołacz, Zamołodycze) Wsie na obszarze gminy mają stosunkowo młodą metrykę - w XIX w. pojawiły się Dębina, Helenin, Lubowierz, Marianka, Nowiny, Skorodnica, na przełomie XIX/XX w. - Kamień a na pocz. XX w. Nowy Brus. Osadnictwo na obszarze gminy skupia się wyłącznie we wsiach, nie występują tu miasteczka z właściwymi im układami urbanistycznymi. Występuje kilka typów wsi, ze znaczną przewagą jednodrożnego z obustronną luźną zabudową siedliskową. Ten typ reprezentują takie miejscowości jak: Dominiczyn,

Kamień, Kołacz, Lubowierz, Nowiny, Skorodnica, Stary Brus, Wołoskowola, Zamołodyczne. Odmienny układ posiada Hola z układem jednorożnym, ale zabudową siedliskową tylko po jednej stronie drogi, podobnie jak późniejsza kolonia Szmołotówka oraz wsie Nowy Brus i Dębina. Kolonię Helenin tworzą luźno rozrzucone siedliska w pewnym oddaleniu od drogi głównej, podobnie jak niewielki Lasek Bruski. Wyróżnia się Marianka z układem „żeberkowym”, w którym siedliska rozłożone są przy drogach bocznych, wobec siebie równoległych.

Zarówno układy ruraalistyczne jak i zachowana substancja o cechach zabytkowych (pojedyncze domy z pocz. XX w.) nie wyróżniają gminy w regionie. Nawet w najstarszych miejscowościach Holi (5 domów), Wołoskowoli (4 domy), Kołaczach (3 domy) zachowało się po kilka obiektów figurujących w ewidencji Wojewódzkich Służb Ochrony Zabytków Oddział Chełm. Przeważa zabudowa rozluźniona siedliskowa. Domy mieszkalne występują w układzie zarówno szczytowym jak i kalenicowym. Często spotykane dekoracyjne „przedogródki” wygradzone płotami sztaehetowymi. Najstarsze domy, pochodzące z l. 20, 30 XX w. reprezentują zbliżone rozwiązania - niewielkie, zrębowe pod dachem dwuspadowym. Wśród nich występuje typ wcześniejszy - z częścią gospodarczą (komorą z małym okienkiem doświetlającym) pod jednym dachem (Wołoskowola). Nowsze rozwiązania z elewacjami zakomponowanymi symetrycznie, często z gankiem na osi od frontu, w niektórych przykładach są oszalowane (Holi). Dekoracja w formie gzymsów podokiennych i rzeźbiarskich nadproży, wśród których wyróżnia się wzruszającą „ludowością” np. dom nr 5 w Wołoskowoli. Często są stosowane okiennice płycinowe. Występuje zwyczaj bielenia styków belek zrębu (Stary Brus). Do miejscowości w których występują poza wyżej opisaną zabudową, należy oprócz już wymienionych: Kamień, Marianka, Nowy Brus. Przy siedliskach występują coraz rzadsze gdzie indziej drewniane lamusiki i żurawie studzienne.

Zabytki:

Na terenie gminy występują różne obiekty i obszary o wartościach kulturowo - historycznych, które składają się na dziedzictwo kulturowe tego terenu. Niektóre z tych obiektów i obszarów objęte są ochroną prawną w postaci wpisu do rejestru zabytków, zgodnie z *ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, pozostałe wartościowe obiekty zostały ujęte w gminnej ewidencji zabytków.

Tabela 1. Obiekty wpisane do rejestru zabytków Wojewody Lubelskiego

<i>L.p</i>	<i>Nazwa obiektu</i>	<i>Miejsce położenia</i>	<i>Uwagi</i>
1.	Cerkiew greckokatolicka, obecnie prawosławna pw. św. Paraskewii i antoniego Paczerskiego; czas powstania lata 1700-1702, 1800-1803	Hola	Nr rejestru zabytków A/44
2.	Kaplica cmentarna, czas powstania 1846r.	Hola	Nr rejestru zabytków A/45
3.	Dzwonnica cerkiewna, cmentarz cerkiewny, mur cmentarny, starodrzew na działce nr 67/1; czas powstania XIX w.	Hola	Nr rejestru zabytków CH A/185
4.	Wiatrak „koźlak”, przeniesiony z Wołoskowoli; czas powstania pocz. XX w.	Hola	Nr rejestru zabytków Ch A/127/33
5.	Cerkiew greckokatolicka pw. Wniebowzięcia NMP, obecnie kościół rzymskokatolicki pw. Matki Boskiej Częstochowskiej; z wyposażeniem w zabytki ruchome, dzwonnica, kapliczka i drzewostan w obrębie cmentarza kościelnego; czas powstania 1805-1807	Stary Brus	Nr rejestru zabytków A/136
6.	Dwa czworaki podworskie (jeden przeniesiony do Muzeum Wsi Lubelskiej w Lublinie); czas powstania ok. 1900r.	Stary Brus	Nr rejestru zabytków A/184

Tabela 2. Obiekty wpisane do gminnej ewidencji zabytków

<i>L.p</i>	<i>Nazwa obiektu</i>	<i>Miejsce położenia</i>
1.	Krzyż przydrożny, drewniany ok.1950r.	Dębina
2.	Kuźnia nr 14, drewniana ok. 1920r.	Dominiczan
3.	Skansen - dom drewniany z 1924, przeniesiony z Mostów w 1989 r. - stodoła drewniana, pleciona z XIX w, przeniesiona z Kostomłotów w 1994r. - grupa krzyży, drewno i żeliwo, z XIX i XX wieku, przeniesione z Holi Opola i Wiryk	Hola
4.	Krzyż przydrożny, drewniany po 1945	Hola
5.	Cmentarz cerkiewny – prawosławny ok. 1700r.	Hola
6.	Cmentarz starowierców poł. XIX w.	Hola
5.	Dom drewniany z 1929r.	Hola nr 8
6.	Dom drewniany z 1930r.	Hola nr 16
7.	Dom drewniany z 1890r.	Hola nr 18
8.	Dom drewniany z 1930r.	Hola nr 23

9.	Kapliczka, mur ok. 1914r.	Kamień, obok zagrody nr 18
10.	Cmentarz z I wojny światowej 1915r.	Kołacze
11.	Dom drewniany ok. 1910r.	Kamień nr 7
12.	Krzyż przydrożny, drewniany ok. 1970r.	Kołacze
13.	Krzyż przydrożny, drewniany ok. 1960r.	Kołacze
14.	Dom drewniany ok. 1930r.	Kołacze nr 7
15.	Dom drewniany ok. 1931r.	Kołacze nr 13
16.	Cmentarz ewangelicki 1864r,	Marianka
17.	Dom modlitwy i szkoła ewangelicka pocz. XX w.	Marianka
18.	Dom drewniany z początku XX w.	Marianka nr 51
19.	Krzyż przydrożny z drewnianą kapliczką ok. 1960r.	Nowy Brus przy domu nr 15
20.	Dom drewniany z ok. 1945r.	Nowy Brus nr 12
21.	Dom drewniany z ok. 1936r.	Nowy Brus nr 16
22.	Cmentarz ewangelicki ok. 1864r.	Nowiny
23.	Dom drewniany z ok. 1920r.	Skorodnica nr 16
24.	Dom drewniany z ok. 1947r.	Skorodnica nr 26
25.	Pozostałości Zespołu Dworskiego - oficyna murowana z ok. poł. XIX w. - chlewnia, obecnie dom mieszkalny, murowany ok. poł. XIX w. przebudowana, - stodoła drewniana 1898r., - spichlerz murowany, ok. poł. XIX - budynek gospodarczy murowany , pocz. XX w. - kapliczka NMP murowana, ok. poł. XIX w., - pozostałości parku z aleją dojazdową, XIX w.	Stary Brus
26.	Dom drewniany z 1938r.	Stary Brus nr 45
27.	Cmentarz parafialny poł. XIX w.	Stary Brus
28.	Kaplica pogrzebowa na cmentarzu prawosławnym, murowana, pocz. XX w.	Wołoskowola
29.	Krzyż przydrożny, drewniany ok. 1960r.	Wołoskowola obok zagrody nr 32
30.	Budynek Gromadzkiej Rady, murowany z 1929r.	Wołoskowola
31.	Szkoła drewniana, obecnie dom mieszkalny z 1925r.	Wołoskowola nr 49
32.	Zajazd drewniany, obecnie dom mieszkalny, lata 20 XX w.	Wołoskowola nr 64
33.	Dom drewniany z 1929r.	Wołoskowola nr 32
34.	Dom drewniany z 1915r.	Wołoskowola nr 58
35.	Dom drewniany z 1938r.	Wołoskowola nr 74

36.	Dom drewniany z ok. 1930r.	Wołoskowola nr 86
37.	Spichlerzyk drewniany z ok. 1900r.	Wołoskowola nr 15
38.	Cmentarz prawosławny poł. XIX w.	Wołoskowola
39.	Dom drewniany z 1930r.	Zamłodycze nr 7
40.	Dom drewniany z 1929r.	Zamłodycze nr 14
41.	Dom drewniany z 1924r.	Zamłodycze nr 24

Stanowiska archeologiczne

Oprócz wyżej wymienionych obiektów w rejestrze zabytków, na terenie gminy występują bardzo liczne stanowiska archeologiczne, ujawnione na arkuszach AZP.

Teren gminy Stary Brus znajduje się w obrębie następujących obszarów AZP: 70-87, 70-87, 71-87, 71-88, 70-88, 72-87, 72-88, 72-89, 73-87, 73-88, 73-89, 74-88. Gmina nie została jednak dobrze rozpoznana archeologicznie, gdyż przebadano powierzchnią metodą Archeologicznego Zdjęcia Polski jedynie 6 spośród 11 obszarów. Nie przebadano następujących obszarów AZP: 70-87, 70-88, 71-87, 72-87. Na jedynym obszarze AZP 73-89 znajduje się niewielki, zajęty przez las i teren podmokły, wschodni fragment obszaru gminy i tu stanowisk z miejscowości należących do gminy nie stwierdzono. Stanowisk nie zewidencjonowano w obrębie obszaru AZP 74-88, gdzie znajduje się niewielki, południowy fragment terenów gminy, zajęty przez tereny bagniste tzw. Krowie Bagno. Na podstawie analizy obszarów AZP, w obrębie których znajdują się poszczególne miejscowości z terenu gminy, można zauważyć, że dzięki stosunkowo dobrze rozwiniętej sieci wodnej powstały warunki korzystne dla rozwoju osadnictwa, przede wszystkim pradziejowego na tym terenie.

Ważną rolę dla rozwoju osadnictwa odegrała rzeka Włodawka i niewielkie cieki tworzące jej dopływ. Wiele punktów osadniczych skupiło się w dolinach rzecznych. Na podstawie zabytków pozyskanych z darowizn w postaci toporków kamiennych, siekier z krzemienia, kamieni żarnowych, zewidencjonowana jest pewna ilość stanowisk archaicznych o nieokreślonej bliżej lokalizacji w terenie, często też nieprecyzyjnie datowanych. Podczas prospekcji terenowej zarejestrowano natomiast wiele stanowisk najstarszych o niesprecyzowanej chronologii i niepowiązanych z właściwą jednostką kulturową funkcjonującą w ówczesnym krajobrazie. Wytypowano je bowiem na podstawie mało charakterystycznych chronologicznie i kulturowo zabytków krzemiennych bądź fragmentów ceramiki o cechach nie charakterystycznych. Datowane są one wówczas ogólnie na pradzieję, na wczesną epokę brązu lub na epokę kamienną wczesną epokę brązu. Powyższa sytuacja utrudnia rozpoznanie sposobu w jaki kształtowała się sieć osadnicza i rekonstrukcję zasiedlenia w poszczególnych okresach dziejowych na terenie gminy Stary Brus.

Podstawowych informacji o rodzaju stanowisk dostarczyły zebrane z powierzchni zabytki archeologiczne w postaci ceramiki, przedmiotów krzemiennych, fragmentów kości ludzkich. W przeważającej większości są to stanowiska o małej powierzchni do 1ha. Wytypowano na podstawie zespołów zabytkowych z dużą ilością materiału i określono jako osady prawdopodobne i osady. Na podstawie pojedynczych znalezisk zlokalizowano liczne ślady osadnicze. Zewidencjonowano również cmentarzyska. Bardzo często są to stanowiska wielokulturowe, co świadczyć może o intensywnej penetracji osadniczej i konsekwentnym zasiedlaniu w różnych okresach dziejów miejsc o warunkach szczególnie sprzyjających osadnictwu. Nagromadzenie tych stanowisk na terenie gminy Stary Brus jest bardzo duże.

Należy podkreślić fakt, iż wiele stanowisk ulega powolnemu zniszczeniu wskutek systematycznej uprawy pól, postępujących naturalnych procesów erozyjnych jak i eksploatacji piasku. wskazane jest ich rozpoznanie w wyniku badań ratowniczych. Wytypowano i omówiono stanowiska o własnej formie terenowej, które zostały objęte ochroną archeologiczną. Wytypowano i omówiono stanowiska archeologiczne, na terenie których wprowadza się strefę

obserwacji archeologicznej - szczególnie cenne badawczo, o wartości poznawczej średniej lub dużej oraz zagrożone zniszczeniem z powodu eksploatacji piaskowni. Krajobraz kulturowy gminy jest odzwierciedleniem historycznego rozwoju osadnictwa i kultury grup narodowych i wyznaniowych - zamieszkujących ten obszar na przestrzeni wieków. Harmonizuje ze środowiskiem przyrodniczym i poprzez materialne i niematerialne zasoby daje świadectwo historii tej ziemi.

Na mapie gminy oznaczono stanowiska archeologiczne szczególnie cenne badawczo - zarejestrowane podczas badań archeologicznych przeprowadzonych metodą Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP).

Na terenie gminy nie zidentyfikowano żadnych obiektów mogących stanowić dobro kultury współczesnej.

Wnioski:

- **Na terenie gminy znajdują się ciekawe obiekty, które powinny być chronione oraz wykorzystywane dla kreowania indywidualnego charakteru przestrzeni, czy rozwoju funkcji rekreacyjno-turystycznych,**
- **Dalszej ochrony wymagają:**
 - pozostałości zespołu dworskiego,
 - obiekty sakralne,
 - historyczne cmentarze.
- **Wiele budynków i obiektów, nie będących zabytkami, szczególnie: liczne kapliczki i krzyże, zachowane dawne zabudowania mieszkalne i gospodarskie, zwłaszcza drewniane, współtworzy charakterystyczny, tradycyjny, krajobraz kulturowy gminy. W przypadku budynków o wartościach historycznych nie zachodzi szczególna konieczność obejmowania ich ochroną konserwatorską, ale wskazane byłoby podejmowanie działań zmierzających do ich zachowania, poprzez remonty z dopuszczeniem zmiany sposobu użytkowania na inne cele, ewentualne odtwarzanie lub realizację nowych z zachowaniem skali obiektu, regionalnych cech architektonicznych i materiałów budowlanych.**

Rozdział 5

REKOMENDACJE I WNIOSKI ZAWARTE W AUDYCIE KRAJOBRAZOWYM LUB OKREŚLENIE PRZEZ AUDYT KRAJOBRAZOWY GRANIC KRAJOBRAZÓW PRIORYTETOWYCH

W związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu, został wprowadzony Ustawą z dnia 24 kwietnia 2015 roku o zmianie niektórych ustaw obowiązek sporządzenia przez organy samorządu województwa audytu krajobrazowego. Dokument ten ma być opracowany dla obszaru całego województwa nie rzadziej niż raz na 20 lat.

Audyt krajobrazowy identyfikuje krajobrazy występujące na obszarze całego województwa, wskazuje lokalizację krajobrazów priorytetowych, granice: parków kulturowych, parków narodowych, rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych, obszarów chronionego krajobrazu, obiektów znajdujących się na listach Światowego Dziedzictwa UNESCO, obszarów Sieci Rezerwatów Biosfery Unesco. Ponadto audyt krajobrazowy wskazuje zagrożenia możliwości zachowania wartości krajobrazów priorytetowych i krajobrazów obszarów chronionych oraz rekomendacje i wnioski dotyczące ochrony tych krajobrazów, a także lokalne formy architektoniczne w obrębie krajobrazów priorytetowych.

Rekomendacje i wnioski zawarte w audycie krajobrazowym lub określenia przez audyt krajobrazowy granic krajobrazów priorytetowych uwzględnia się, między innymi w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin. Pierwsze audyty krajobrazowe muszą zostać opracowane w terminie 3 lat od wejścia w życie ustawy.

W związku z tym, Zarząd Województwa Lubelskiego w dniu 16 lutego 2016 roku Uchwałą Nr LXXXIII/1734/2016 przystąpił do wykonania audytu krajobrazowego dla województwa lubelskiego. Na etapie sporządzania Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Stary Brus, równocześnie trwają prace nad audytem krajobrazowym, w związku z czym rekomendacje i wnioski nie są jeszcze znane.

Rozdział 6

WARUNKI I JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW W TYM OCHRONY ICH ZDROWIA

Gminę Stary Brus zamieszkuje 2121 mieszkańców (dane z GUS na koniec 2016 roku). Od spisu powszechnego przeprowadzonego w 2002 roku, liczba mieszkańców gminy zmniejszyła się o około 132 osoby. W ostatnich czterech latach liczba ludności utrzymuje się na podobnym poziomie. Średnia gęstość zaludnienia wynosi 16 osób na 1 km².

Największą grupę stanowią osoby w wieku produkcyjnym (od 18 do 60 roku życia), najmniejszą osoby w wieku poprodukcyjnym (po 60 roku życia kobiety i 65 mężczyźni). Gminę zamieszkuje nieco więcej mężczyzn niż kobiet.

Mieszkalnictwo i stan gospodarstw domowych:

Według danych GUS za 2016 rok, na terenie gminy Stary Brus znajdują się 831 mieszkań. Przeciętnie w jednym mieszkaniu przebywa 2,55 osób, a średnia powierzchnia mieszkania w gminie wynosi obecnie 74,9 m² co daje średnio 29,37m² na osobę. W zasobie gminy znajduje się 1 mieszkanie socjalne o powierzchni 34 m². W roku 2016 gmina przyznała 89 dodatków mieszkaniowych.

Rynek pracy i działalność rolnicza:

Do głównych pracodawców w obszarze gminy możemy zaliczyć następujące podmioty:

L.p.	Nazwa podmiotu	Ilość zatrudnionych osób
1.	Urząd Gminy	21
2.	Zespół szkół w Starym Brusie	33
4.	Przedszkole w Wołoskowoli i Starym Brusie	3
5.	Zakład fryzjerski	1
6.	Usługi krawieckie Stary Brus	1
7.	Stacja Paliw Kołacze	2
8.	Stary Brus 4 sklepy	9
9.	Kołacze 2 sklepy	3
10.	Wołoskowola 1 sklep	1
11.	Hola 1 sklep	1
12.	Przedsiębiorstwo Rolno Rybackie Sp. z o.o. w Starym Brusie	6
13.	Ośrodek Zdrowia	5
14.	Apteka Stary Brus	1
15.	Spółdzielnia Mieszkaniowa w Starym Brusie	2

/Dane UG Stary Brus stan na dzień 30.11.2016 r./

Największym pracodawcą na terenie gminy są szkoły oraz urząd gminy. Duża ilość miejsc pracy znajduje się w handlu oraz w sektorze usług medycznych. W sektorze przemysłowym i rzemiośle zatrudnionych jest niewiele osób. Łączna ilość miejsc pracy w obszarze gminy wynosi 101 etatów. Z czego w stolicy gminy znajduje się 92 etatów.

Strukturę aktywności gospodarstw domowych w zakresie prowadzenia rolniczej i pozarolniczej działalności przedstawiono poniżej.

Wyszczególnienie	Liczba gospodarstw.
Gospodarstwa domowe ogółem	912
Gospodarstwa prowadzące wyłącznie działalność rolniczą	732
Gospodarstwa prowadzące wyłącznie działalność pozarolniczą	15
Gospodarstwa prowadzące działalność rolniczą i pozarolniczą	40
Gospodarstwa nie prowadzące działalności rolniczej i pozarolniczej	125

/Dane UG Stary Brus stan na dzień 30.11.2016 r./

Z pracy w obrębie gminy z gospodarstw rolnych utrzymuje się 1042 osoby pow. 15 roku życia, z pozostałych źródeł 805 w tym z emerytur i rent 367 osób.

W gminie Stary Brus zlokalizowanych jest 912 gospodarstw rolnych. Grunty użytkowane rolniczo stanowią 6187 ha. Przeciętna wielkość gospodarstwa rolnego to ok. 6,7 ha.

Tabela 3. Powierzchnia upraw w gospodarstwach rolnych na terenie gminy

Wyszczególnienie	Grunty obsiane ogółem w /ha/
Zboża	2303
Strączkowe jadalne na ziarno	10,0
Ziemniaki	60
Pastewne	36
Warzywa	15.0
Pozostałe	35.0

/Dane UG Stary Brus stan na dzień 30.11.2016 r./

Tabela 4. Powierzchnia upraw drzew i krzewów na terenie gminy

Wyszczególnienie	Grunty obsadzone ogółem w /ha/
Drzewa owocowe	4,43
jabłonie	1,89
grusze	0,4
śliwy	0,86
wiśnie	0,66
czereśnie	0,57
pozostałe	0,05
Krzewy owocowe i plantacje jagodowe	15,25
agrest	0,12
porzeczki	12,27
maliny	51,5
pozostałe	2,74

/Dane UG Stary Brus stan na dzień 30.11.2016 r./

Tabela 5. Liczba zwierząt hodowlanych w gospodarstwach rolnych na terenie gminy

Gatunek zwierząt	Liczba sztuk
Bydło	621
Trzoda chlewna	1155
Owce	47
Kozy	23
Konie	125
Króliki (samice)	270
Pozostałe zwierzęta futerkowe	17
Pnie pszczele	410
Drób ogółem	8097

/Dane UG Stary Brus stan na dzień 30.11.2016 r./

Obsada zwierząt gospodarskich na 100 ha użytków rolnych w sztukach dużych wynosi 21 sztuk.

Gospodarstwa w gminie mają różną wielkość biorąc pod uwagę kryterium posiadanej powierzchni ziemi podział jest następujący:

Ogólna liczba gospodarstw wynosi 1425 sztuk. Gospodarstwa o powierzchni do 1 ha stanowią 36 %, gospodarstwa o powierzchni od 1 do 5 ha to 38,7 %, gospodarstwa o powierzchni 5 – 10 ha stanowią 13,6 %, od 10 do 15 ha 6,8 % . gospodarstwa o powierzchni pow. 15 ha to 4,9 %.

Strukturę aktywności gospodarstw rolniczych w zakresie prowadzenia rolniczej i pozarolniczej działalności przedstawiono poniżej.

Wyszczególnienie	Liczba gospodarstw
Gospodarstwa rolne ogółem	1425
Gospodarstwa prowadzące wyłącznie działalność rolniczą	912
Gospodarstwa prowadzące wyłącznie działalność pozarolniczą	513
Gospodarstwa prowadzące działalność rolniczą i pozarolniczą	40
Gospodarstwa nie prowadzące działalności rolniczej i pozarolniczej	125

/Dane UG Stary Brus stan na dzień 30.11.2016r./

Z punktu widzenia rynku pracy ważnym wskaźnikiem jest stopa bezrobocia. W gminie zarejestrowanych jest 221 osób trwale bezrobotnych poszukujących pracy 13 miesięcy i więcej. Kobiety stanowią grupę 55,7 % mężczyźni pozostałe. Poziom bezrobocia w obszarze gminy wynosi ok. 17 %.

Szczególnego wsparcia wymaga grupa osób biernych zawodowo, która wynosi 220 osób. Bierność zawodowa wynika najczęściej z niskich kwalifikacji ludzi bądź braku środków finansowych na aktywne formy poszukiwania pracy a także ze zwątpienia we własne umiejętności i siły.

Szkolnictwo:

Na terenie gminy Stary Brus działają następujące placówki oświatowe:

Rodzaj jednostki oświatowej	Lokalizacja	Liczba podopiecznych	
		Rok 2007	Rok 2016
Zespół Szkół w Starym Brusie	Stary Brus Klasy 0-6 Gimnazjum I - III	229	174
Punkt przedszkolny	Wołoskowola, Stary Brus	36	38

/Dane UG Stary Brus stan na dzień 30.11.2016 r./

Jak z powyższych danych wynika liczba uczniów w 2016 roku zmalała względem roku 2007 o ok. 32 %

Kultura:

Na terenie gminy brak jest domu kultury, krzewienie kultury w poszczególnych miejscowościach odbywa się w ośmiu świetlicach wiejskich.

W okresie od 01 maja do 30 września przy Karczmie Poleskiej w miejscowości Kołacze zlokalizowany jest punkt informacji turystycznej.

Na terenie gminy zlokalizowana jest jedna Gminna Biblioteka Publiczna w Starym Brusie oraz jedna jej filia w Wołoskowoli.

W miejscowości Hola działa Skansen Kultury Materialnej Chełmszczyzny i Podlasia istniejący od 1985r. i będący atrakcją turystyczną oraz kulturalną gminy. Pieczę nad nim sprawują państwo Alina i Tadeusz Karabowiczowie, pomysłodawcy i założyciele, a także Towarzystwo Miłośników Skansenu Kultury Materialnej Chełmszczyzny i Podlasia w Holi. Zgodnie z koncepcją obiekt ma eksponować elementy kultury materialnej właściwe regionowi, który podlegał różnym wpływom. Z jednej strony oddziaływały tradycje właściwe Ziemi Chełmskiej, a z drugiej zaś te charakterystyczne dla Podlasia. W skład muzeum wchodzi drewniane zabudowania mieszkalne oraz gospodarskie (chałupa, stodoła, wiatrak, kuźnia itd.).

Spośród obiektów centralne miejsce zajmuje chałupa przeniesiona z miejscowości Wiryki. Została ona wybudowana najpewniej w 1913 roku i była zamieszkiwana przez bogatego chłopca, o czym świadczą przede wszystkim jej wyposażenie i rozmiary alkierza. Chałupa jest budowana „na zrąb”, z dachem dwuspadowym półszczytowym krytym strzechą (tzn. poszywana snopkami). Wewnątrz chaty znajduje się m.in. piec garncarski, koło garncarskie, poziomy warsztat tkacki, a także (bardzo wygodny) ślabanek (rozkładana drewniana ława). Po przeciwnej stronie zagrody stoi dziewiętnastowieczna stodoła pochodząca z Kostomłotów. Wyjątkowość tej budowli przejawia się w sposobie wykonania jej ścian – zostały one bowiem wyplecione z gałęzi młodego drzewa, prawdopodobnie sosnowego. Technika ta miała zminimalizować ryzyko zniszczenia budynku w przypadku wystąpienia wody z koryta rzeki. Konstrukcja, choć bardzo pomysłowa, nie wytrzymała jednak naporu wody – tej kąpiącej z nieba. Wiosną 2009 roku na skutek ulewnych deszczów i silnego wiatru zapadła się część dachu stodoły.

W obrębie zagrody, prócz wspomnianych budynków, znajduje się również urokliwa kapliczka z wyrzeźbionym przez miejscowego artystę Chrystusem Frasobliwym. Jest też charakterystyczna dla Podlasia studnia z żurawiem, a obok pomieszczenie do składowania gliny. Całość ogrodzona jest tzw. chruśniakiem – płotem z chrustu. Nieopodal, na rozstaju dróg, możemy podziwiać jeszcze jedną kapliczkę (pochodzi z Wiryki). Po drugiej stronie zagrody stoją natomiast tzw. kołody – ule kładowe, wykonane z pni drzew od góry pokryte słomianym daszkiem. Od nich już tylko krok do obiektów przemysłu wiejskiego – wiatraka i kuźni.

Wiatrak „koźlak” jest pierwszym eksponatem, który tu sprowadzono. Znalaziono go w miejscowości Wołoskowola. Jego powstanie datuje się na początek XX wieku. Zgodnie z nazwą posiada on kozioł (tj. masywną nieruchomą konstrukcję nośną), na którym osadzony jest budynek z urządzeniami napędowymi. Podstawę kozła stanowią dwie skrzyżowane podwaliny i osadzony w nich słup, umożliwiający obracanie wiatraka wokół własnej osi. Dzięki temu skrzydła „koźlaka” rzadko cierpią na brak wiatru.

Stojąca nieco na uboczu kuźnia jest najmłodszym spośród nabytków holeńskiego muzeum. Na co dzień prezentuje się dość skromnie. Pełni blasku nabiera jednak podczas lipcowego „Jarmarku Holeńskiego” – wybijane w niej monety stanowią jedną z najważniejszych atrakcji imprezy.

Najcenniejsza spośród obiektów jest zabytkowa drewniana cerkiew z 1702 roku zbudowana na potrzeby miejscowej wspólnoty greckokatolickiej. Jej patronami są święty Antoni Peczerski i święta Paraskiewa. Świątynia zbudowana jest na planie prostokąta. We wnętrzu znajduje się ikonostas z drugiej połowy XIX wieku. Niebieski kolor świątyni implikuje określoną symbolikę – jest ona niczym kawałek nieba na ziemi, wspaniała i niedostępna. Bogate wyposażenie ikonograficzne i niezwykle imponujące wnętrza zdają się potwierdzać tę tezę. Stojąca obok drewniana dzwonnica (również niebieskiego koloru) datowana jest na wiek XVIII.

Sport i rekreacja:

W gminie nie ma obiektów ściśle przeznaczonych do uprawiania sportów i rekreacji. Jedynie przy szkole w Starym Brusie zlokalizowana jest hala sportowa oraz boisko. Obiekty te nie są jednak obiektami ogólnodostępnymi.

Turystyka:

Na obszarze gminy istnieje szansa na rozwój turystyki z uwagi na atrakcyjne warunki przyrodnicze i krajobrazowe, ale turystyka jest tu bardzo słabo rozwinięta. Jedyny obiekt oferujący miejsca noclegowe wraz z wyżywieniem to Karczma Poleska zlokalizowana w miejscowości Kołacze. Ponadto zlokalizowane są parkingi przyleśne.

Gmina nie posiada szlaków do uprawiania turystyki pieszej. Można jednak taki rodzaj turystyki uprawiać z powodzeniem na szlakach przeznaczonych do turystyki rowerowej.

W obszarze gminy przebiegają następujące szlaki turystyki rowerowej oraz konnej:

- Rowerowa ścieżka edukacyjna Mietiółka o dł. 7,5 km.
- Szlak rowerowy śladami wschodnio-słowiańskiej tradycji cerkiewnej o dł. 5,5 km.
- Szlak konny o dł. 15 km.

W chwili obecnej agroturystyka na terenie gminy jest słabo rozpropagowana. W gminie Stary Brus działają tylko dwa gospodarstwa agroturystyczne.

Ochrona zdrowia:

W miejscowości Stary Brus jest zlokalizowany ośrodek zdrowia w którym prowadzona jest praktyka lekarza rodzinnego. Brak jest dostępu do lekarzy specjalistów. W większości przypadków mieszkańcy gminy na konsultacje medyczne specjalistyczne kierowani są do specjalistów z Lublina lub Włodawy.

Opieka społeczna:

Podstawową instytucją działającą w zakresie opieki społecznej na terenie gminy jest zlokalizowany w Starym Brusie Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej działający w budynku Urzędu Gminy. Do najważniejszych zadań ośrodka należą:

- pomoc społeczna należąca do zadań własnych gminy,
- przeciwdziałanie przemocy oraz ochrona ofiar przemocy w rodzinie,
- wspieranie rodzin.

Realizacja zadań polega przede wszystkim na: przyznawaniu i wypłacaniu przewidzianych ustawami świadczeń, pomocy socjalnej, prowadzeniu i rozwoju niezbędnej infrastruktury socjalnej, analizie i ocenie zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej, realizacji zadań wynikających z rozeznaczonych potrzeb społecznych, rozwijanie nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zintegrowanych form pomocy, wspieranie rodzin przeżywających trudności w wykonywaniu zadań opiekuńczo-wychowawczych.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w szczególności: prowadzi fundusz alimentacyjny, program Rodzina 500+, przyznaje i wypłaca dodatki mieszkaniowe oraz energetyczne.

Jak wynika z danych statystycznych GUS, udział osób korzystających z opieki społecznej na terenie gminy od 2012 systematycznie spada. W 2012 roku z pomocy społecznej korzystało 52,1% ludności gminy, a w 2016 roku 25,3 %. Wskaźnik ten nadal jest znacznie wyższy niż wynosi średnia dla województwa lubelskiego. Najwięcej osób korzysta z pomocy społecznej z powodu ubóstwa i bezrobocia.

Bezpieczeństwo:

W zakresie bezpieczeństwa publicznego na terenie gminy funkcjonują jednostki ochotniczej straży pożarnej. Natomiast brakuje jednostki policji.

Ochronę mieszkańców gminy Stary Brus sprawuje komisariat policji w Urszulinie.

W 2016 roku w gminie stwierdzono 33 przestępstwa, oznacza to że na każdych 1000 mieszkańców odnotowano 15,68 przestępstw. Jest to wartość większa od wartości dla województwa lubelskiego oraz znacznie mniejsza od średniej dla całej Polski. Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw ogółem wynosi 80,80% i jest znacznie większy od wskaźnika wykrywalności dla województwa lubelskiego oraz całego kraju. W przeliczeniu na 1000 mieszkańców gminy Stary Brus najwięcej stwierdzono przestępstw o charakterze kryminalnym - 6,97 (wykrywalność 60%) oraz przeciwko mieniu - 5,9 (wykrywalność 59%). W dalszej kolejności odnotowano przestępstwa o charakterze gospodarczym - 4,65 (94%), drogowe - 2,96 (100%) oraz przeciw życiu i zdrowiu - 0,59 (78%).

Na terenie gminy istnieją trzy jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej w miejscowościach Stary Brus, Hola i Wołoskowola.

Jednostki straży pożarnej interweniują w przypadku:

- pożaru budynków mieszkalnych i gospodarczych,
- pożarów stogów i ściernisk,
- podtopienia, zalania piwnic, pompowania zanieczyszczonych studni, wypadków drogowych, oczyszczania jezdni po wypadkach,
- usuwania powalonych drzew.

Podmioty gospodarcze i działalność pozarolnicza:

Pod względem rozwoju gospodarczego obszar gminy Stary Brus możemy zaliczyć do słabo rozwiniętych. Według danych Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (dane z grudnia 2017 roku) obecnie na terenie zarejestrowanych jest 47 podmiotów gospodarczych. Znajdują się tutaj nieliczne zakłady produkcyjne reprezentujące przemysł drzewny. Handel rozwinięty jest w stopniu dobrym natomiast sektor usług dla ludności jest bardzo ubogi. W miejscowości Stary Brus zlokalizowany jest ośrodek zdrowia oraz poczta. W miejscowości Kołacze znajduje się stacja paliw. Główny trzon gospodarczy gminy stanowią jednak gospodarstwa rolne w których prowadzona jest także dodatkowa działalność pozarolnicza. Gmina posiada wydzielone tereny pod inwestycje przemysłowe w miejscowości Kolonia Kołacze z utwardzonym dojazdem od drogi krajowej Nr 82 relacji Lublin – Włodawa.

Na terenie sąsiedniej gminy Hańsk planowana jest budowa kopalni węgla kamiennego, która stałaby się największym w tym rejonie przedsięwzięciem oferującym znaczną ilość miejsc pracy.

Wnioski:

- **Liczba ludności gminy od czterech lat utrzymuje się na zbliżonym stałym poziomie.**
- **W gminie maleje liczba osób w wieku przedprodukcyjnym.**
- **Stale poprawiają się warunki lokalowe.**
- **Liczba placówek oświatowych jest wystarczająca.**
- **Brakuje obiektów sportowych i miejsc codziennej rekreacji.**
- **Spada liczba gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej.**
- **Baza turystyczna, mimo walorów przyrodniczych gminy jest słabo rozwinięta.**
- **Wciąż występuje dość duże bezrobocie.**
- **Istnieje potrzeba realizacji nowych miejsc pracy w sektorze pozarolniczym, zwłaszcza dla osób młodych.**
- **Słabo rozwija się pozarolnicza działalność gospodarcza.**

Rozdział 7

ZAGROŻENIA BEZPIECZEŃSTWA LUDNOŚCI I JEJ MIENIA

Wraz z rozwojem gminy, powstają nowe potrzeby w zakresie bezpieczeństwa publicznego i obrony cywilnej. Nowe inwestycje, a także opracowywane plany miejscowe powinny umożliwiać realizację zadań obrony cywilnej związanych z bezpieczeństwem publicznym, co najmniej w zakresie: budownictwa ochronnego, zaopatrzenia w wodę w warunkach specjalnych, skutecznego działania systemu alarmowania ostrzegania przed niebezpiecznymi zjawiskami zachodzącymi w atmosferze, hydrosferze oraz szeroko pojętym środowisku geograficznym i wczesnego ostrzegania mieszkańców o zagrożeniach.

Na terenie gminy nie występują szczególne uwarunkowania sprzyjające powstawaniu poważnych zagrożeń ludności i jej mienia. Nie obserwuje się związanych z ruchami masowymi ziemi ani obszarów osuwiskowych. Zagrożenie powodziowe związane z największą w gminie rzeką Włodawką jest minimalne i dotyczy niewielkiego obszaru gminy. Lokalne rzeki i cieki wodne nie stanowią istotnego zagrożenia powodziowego. Do lokalnych podtopień może dochodzić jedynie w przypadku długotrwałych lub bardzo intensywnych opadów. Dlatego też wskazane jest nie zabudowywanie naturalnych dolin rzecznych, ani obniżenia terenu oraz dbałość o systemy odwadniające i melioracyjne.

Na terenie gminy, ani w jej bezpośrednim sąsiedztwie nie funkcjonują również zakłady przemysłowe stwarzające zagrożenie poważną awarią przemysłową.

Rozdział 8

POTRZEBY I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU GMINY

Gmina Stary Brus posiada możliwości pozyskiwania środków finansowania wykonania sieci komunikacyjnej i infrastruktury technicznej, a także infrastruktury społecznej, służących realizacji zadań własnych gminy. Poza środkami własnymi (wolnymi) istnieje wiele rozwiązań finansowania zadań własnych gminy; mogą to być m.in.: pożyczki i kredyty zaciągnięte na rynku krajowym, środki unijne, inwestycje oparte o partnerstwo publiczno-prywatne, a także inwestycje finansowane ze środków inwestorów prywatnych.

Tabela 6. Bilans wydatków i dochodów budżetowych w gminie Stary Brus w latach 2012–2015

	2012	2013	2014	2015	Bilans dochodów (2012-2015)	Bilans wydatków (2012-2015)
Dochody ogółem	7,3 mln	7,3 mln	7,5 mln	8,1 mln	+ 0,8 mln	+ 0,9 mln
Dochody na 1 mieszkańca	3,4 tys.	3,4 tys.	3,5 tys.	3,8 tys.		
Wydatki ogółem	7,0 mln	6,9 mln	7,1 mln	7,9 mln		
Wydatki w przeliczeniu na 1 mieszkańca	3,2 tys.	3,2 tys.	3,3 tys.	3,7 tys.		
Bilans dochodów i wydatków	+ 0,3mln	+ 0,4 mln	+ 0,4 mln	+ 0,2 mln		

/Dane: polskawliczbach.pl/

Suma dochodów do budżetu gminy Stary Brus wyniosła w 2015 roku 8,1 mln złotych, co daje 3,8 tys. złotych w przeliczeniu na jednego mieszkańca. Oznacza to wzrost dochodów o ok 7,5% w porównaniu do roku 2014. Rosnąca liczba podmiotów gospodarczych oraz zmniejszająca się liczba osób bezrobotnych świadczą o rozwoju gospodarczym analizowanego obszaru. Dodatkowo, wzrost średniego wynagrodzenia świadczy o poprawie sytuacji materialnej mieszkańców gminy.

Prognoza demograficzna:

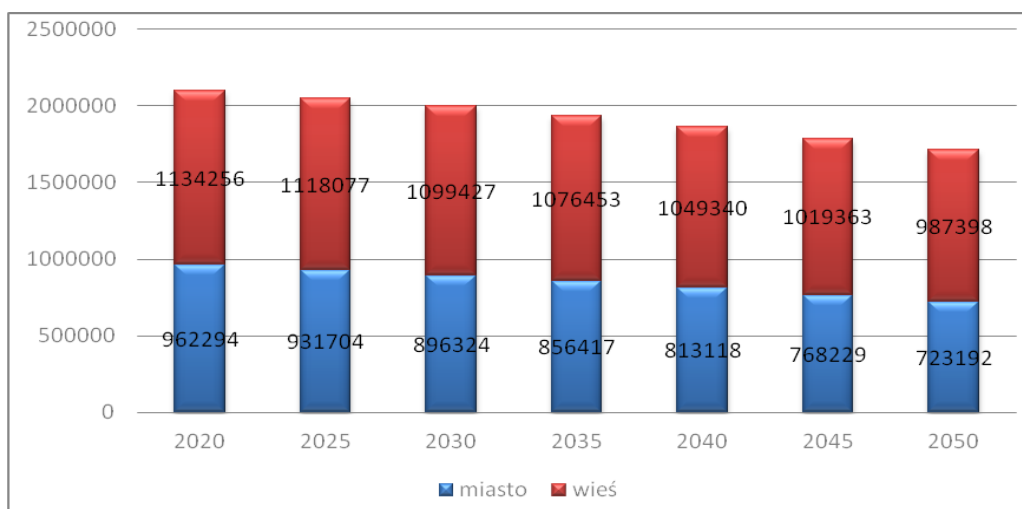
Zgodnie z prognozą demograficzną w perspektywie na lata 2020 - 2050 opracowaną przez GUS, liczba ludności w województwie lubelskim będzie się zmniejszała. Proces ten będzie postępował zarówno w miastach jak i na wsi. Osiągnie ona następujące wielkości w roku 2020 - 2 096 460 mieszkańców, natomiast w roku 2050 - 1 710 590. Podczas gdy na koniec 2013 roku wynosiła 2 156 150.

Tabela 7. Liczba ludności według prognozy demograficznej na lata 2020-2050.

	2020	2025	2030	2035	2040	2045	2050
ogółem	2096460	2049781	1995751	1932870	1862458	1787592	1710590
miasto	962294	931704	896324	856417	813118	768229	723192
wieś	1134256	1118077	1099427	1076453	1049340	1019363	987398

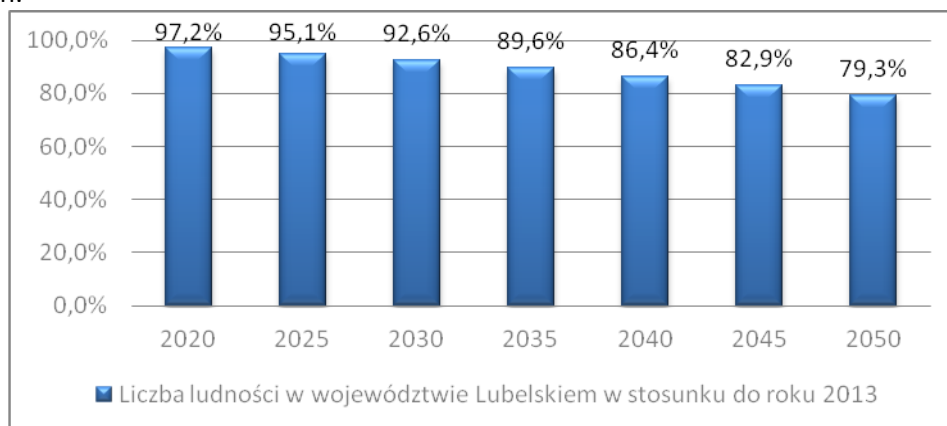
/Dane: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS/

Wykres 1. Liczba ludności według prognozy demograficznej na lata 2020-2050.

/Dane: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS/

Wykres 2. Liczba ludności w województwie Lubelskim w stosunku do stanu na rok 2013 wyrażona w procentach.

/Dane: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS/

Zgodnie z przewidywaniami, liczba ludności w województwie lubelskim w 2050 roku będzie stanowiła 79,3% w stosunku do roku 2013.

Z wyżej przedstawionej prognozy demograficznej wynika, że ludność gminy będzie malała.

Połączenie przedstawionych powyżej danych demograficznych dla gminy wskazuje, że tendencje demograficzne Gminy Stary Brus są niekorzystne. Saldo migracji przyjmuje wartości ujemne, liczba ludności maleje, jedyną wartością dodatnią jest niewielki przyrost naturalny. Struktura wieku utrzymuje się na tym samym poziomie. Pozytywny jest fakt spadku wartości szacunkowej stopy bezrobocia.

Bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę:

Ważnym elementem charakteryzującym uwarunkowania zabudowy w danej jednostce osadniczej jest stan zaawansowania procesu planowania przestrzennego. Głównym dokumentem wpływającym na politykę przestrzenną gminy jest miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego. Na obszarze Gminy Stary Brus brak jest obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. W związku z czym, pozwolenia na budowę są wydawane na podstawie decyzji o warunkach zabudowy. Należy przyjąć, że obecnie na terenie gminy jest mały ruch inwestycyjny w 2016 roku oddano do użytku 7 lokali mieszkalnych. (źródło – polskawliczbach.pl)

Określając potrzeby i możliwości Gminy w zakresie zabudowy, dokonano bilansu terenów w kategorii funkcji zabudowy. Wyróżniono następujące funkcje:

- zabudowa zagrodowa,
- zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna,
- zabudowa mieszkaniowa wielorodzinna,
- zabudowa letniskowa,
- zabudowa usługowa (w tym usługi komercyjne oraz publiczne),
- tereny aktywności gospodarczej

Dokonując bilansu terenów, porównujemy maksymalne zapotrzebowanie gminy na nową zabudowę z chłonnością terenów o wykształconej strukturze funkcjonalno-przestrzennej. Z uwagi na to, że gmina nie posiada miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego trudno jest obliczyć chłonność terenów na obszarze gminy. Dlatego też na potrzeby analizy przyjęto porównanie terenów zagospodarowanych z terenami przeznaczonymi pod zabudowę w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego.

Biorąc pod uwagę społeczne, przyrodnicze i ekonomiczne możliwości rozwoju Gminy Stary Brus określono zapotrzebowanie na nową zabudowę. Zgodnie z rozwijającymi się funkcjami należy zwiększyć zabudowę w tym zakresie, zmierzając do poprawy warunków życia mieszkańców. Zakładając rozwój w zakresie turystyki i agroturystyki, zgodnie z potencjałem gminy, a także rozwój funkcji rolniczej, powstaniem nowych miejsc pracy wobec czego należy zapewnić obszary przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową.

Tabela 8. Bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę w projektowanym studium.

Przeznaczenie (tylko tereny przeznaczone pod zabudowę)	Powierzchnia terenów zabudowanych [m ²]	Tereny przeznaczone w projekcie SUIKZP [m ²]	Przyrost powierzchni [m ²]
RM	2 742 000	3 828 440	1 086 440
MN	222 230	295 000	72 770
MW	8 200	8 200	-
ML	279 170	558 010	278 840
U	61 720	61 720	-
AG	141 470	462 750	321 280

Zgodnie z danymi GUS na jednego mieszkańca w gminie Stary Brus przypada średnio 29 m² powierzchni mieszkania. Można założyć, że 2121 mieszkańców obecnie zajmuje łącznie 61 509 m² powierzchni budynków.

Przy założeniu, że w związku z rozwojem gospodarczym gminy zakłada się w 2044 roku liczbę ludności wynoszącą ok. 3.600 osób, jak również rosnący standard zabudowy polegający na zwiększeniu współczynnika powierzchni mieszkania – wg intencji ustawodawcy – o maksymalnie 30% stąd winno przyjąć się, że powierzchnia ta wyniesie ok. 37 m² na jednego mieszkańca.

W perspektywie 30 lat maksymalne zapotrzebowanie na nową zabudowę może wynieść: $3.600 - 2.121 = 1.479$ kolejnych mieszkańców, zajmujących średnio 37 m² powierzchni mieszkania, co daje zapotrzebowanie na nowe ok. 55 000 m².

Szacuje się, że obecnie powierzchnia zabudowy usługowej wynosi około 8.400 m² i w perspektywie najbliższych 30 lat zapotrzebowanie na zabudowę usługową wzrośnie do 14.400 m² powierzchni użytkowej.

W przypadku zabudowy na terenach aktywności gospodarczej (produkcyjno-składowo-magazynowej) z obecnych około 14.500 m² zapotrzebowanie w ciągu kolejnych lat winno się kształtować na poziomie ok. 26.000 m².

1) Maksymalne zapotrzebowanie na nową zabudowę:

- a) zabudowa mieszkaniowa: ok. 116.509 m² powierzchni użytkowej,
- b) zabudowa usługowa: ok. 14.400 m² powierzchni użytkowej
- c) zabudowa na terenach aktywności gospodarczej (produkcyjno-składowo-magazynowa) ok. 26.000 m² powierzchni użytkowej.

Szacunek chłonności obszarów o w pełni wykształconej strukturze funkcjonalnej w granicach jednostki terytorialnej.

W gminie Stary Brus powierzchnia obszarów przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową (jednorodziną, wielorodziną i zagrodową) wynosi ok. 413 ha. Wobec powyższego przyjmując, że przy istniejących 61 509 m² powierzchni budynków mieszkalnych w gminie, współczynnik chłonności wynosi 0,03. Współczynnik chłonności posłuży do oszacowania obszarów, o których mowa w niniejszym punkcie.

2) Szacunkowa chłonność obszarów o wykształconej strukturze funkcjonalno- przestrzennej w granicach jednostki osadniczej wynosi:

- a) zabudowa mieszkaniowa: ok. 89.172 m² [$2.972.430 \cdot 0,03 = 89.172 \text{ m}^2$] powierzchni użytkowej,
- b) zabudowa usługowa: ok. 1.851 m² [$61.720 \cdot 0,03 = 1.851 \text{ m}^2$ powierzchni użytkowej,
- c) zabudowa aktywności gospodarczej (produkcyjno-składowa): ok. 4.244 m² [$141.470 \cdot 0,03 = 4.244 \text{ m}^2$] powierzchni użytkowej;

3) porównanie zapotrzebowania na nową zabudowę z chłonnością terenów określoną w pkt 2:

- a) zabudowa mieszkaniowa: $116.509 - 89.172 = 27.337 \text{ m}^2$ powierzchni użytkowej,
- b) zabudowa usługowa: $14.400 - 1.851 = 12.549 \text{ m}^2$ powierzchni użytkowej,
- c) zabudowa aktywności gospodarczej (produkcyjno-składowa) : $26.000 - 4.244 = 21.756 \text{ m}^2$ powierzchni użytkowej;

Powyższe szacunkowe wartości przełożone zostały na rysunek Studium. Należy mieć na uwadze, że szczegółowe dyspozycje nastąpią na etapie sporządzania planów miejscowych.

Rozdział 9

STAN PRAWNY GRUNTÓW

W podstawowej strukturze własności gruntów w gminie Stary Brus przeważają grunty osób fizycznych. Wśród pozostałych jednostek będących właścicielami zauważalnej części gruntów można wymienić także: Skarb Państwa, Gminę oraz związki wyznaniowe.

- Grunty Skarbu Państwa – 6206 ha - 47,13%;
- Grunty Komunalne – 238 ha – 1,81%;
- Grunty Kościołów i Związków Wyznaniowych – 83 ha – 0,63%;
- Grunty Państwowych Osób Prawnych – 3 ha – 0,02%;
- Pozostałe Grunty – 6637 ha – 50,41%.

Grunty gminne stanowią niewielką część powierzchni całej gminy, są to przeważnie działki pod drogami oraz obiektami użyteczności publicznej. Duży udział w strukturze własności gruntów mają grunty Skarbu Państwa, co jest spowodowane głównie dużą lesistością gminy.

Zauważalny, aczkolwiek niewielki udział w strukturze własnościowej gminy, mają grunty należące do związków wyznaniowych, czyli głównie grunty należące do poszczególnych parafii. Stanowią one jednak niecały 1% powierzchni całej gminy.

Rozdział 10

WYSTĘPOWANIE OBIEKTÓW I TERENÓW CHRONIONYCH ORAZ OGRANICZENIA W ZAGOSPODAROWANIU TERENÓW WYNIKAJĄCE Z PRZEPISÓW ODRĘBNYCH

W granicach gminy Stary Brus znajduje się kilka obszarów i obiektów chronionych na podstawie przepisów ustawy z 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody (Dz. U. 2013 poz. 627 ze zm.) Są to:

- Poleski Park Narodowy,
- Poleski Park Krajobrazowy,
- Poleski Obszar Chronionego Krajobrazu,
- 4 pomniki przyrody,
- 3 użytki ekologiczne

Poleski Park Narodowy został utworzony Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 19 kwietnia 1990 r. w sprawie utworzenia Poleskiego Parku Narodowego (Dz. U. Nr 27, póź. 155 z 1990 r.) z późniejszymi zmianami oraz Rozporządzeniem Rady Ministrów w sprawie Poleskiego Parku Narodowego z dnia 17 stycznia 1994 r. (Dz. U. Nr 9, póź. 31 z 1994 r.). Na terenie gminy Stary Brus powierzchnia gruntów Parku wynosi 488,04 ha. Zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów (...) z dnia 17 stycznia 1994 r. Wokół parku narodowego została utworzona otulina. W jej granicach, w drodze rozporządzenia Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa, ustanowiona została strefa ochronna zwierząt łownych, której obszar nie podlega włączeniu w granice obwodów łowieckich. Gospodarowanie zwierzętami łownymi w tej strefie należy do zadań dyrektora parku narodowego.

Poleski Park Krajobrazowy został utworzony Uchwałą Nr XVIII/89/83 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Chełmie z dnia 28 marca 1983 r. w sprawie ustanowienia parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu (Dz. Urz. WRN Nr 4 z 1983 r., póź. 24). Z jego terenu w 1990 r. wyodrębniono najcenniejszy pod względem przyrodniczym obszar i nadano mu status parku narodowego. Celem ochrony Poleskiego Parku Krajobrazowego jest zachowanie specyficznego krajobrazu Pojezierza Łęczyńsko - Włodawskiego wyrażającego się mozaiką ekosystemów wodnych, siedlisk torfowiskowych, łąkowych, leśnych oraz agrocenoz wraz ze specyficzną florą i fauną, a także ograniczenie negatywnego wpływ działalności gospodarczej na środowisko przyrodnicze Poleskiego Parku Narodowego.

Poleski Obszar Chronionego Krajobrazu z terenu gminy obejmuje dolinę Włodawki, kompleks leśny Parcele -- Szczęśniki, Krowie Bagno, a także użytki rolne (w zdecydowanej większości łąki i pastwiska), funkcjonujące w bezpośrednim sąsiedztwie parku krajobrazowego. Utworzony został Uchwałą Nr XVIII/89/83 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Chełmie z dnia 28 marca 1983 r. w sprawie ustanowienia parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu (Dz. Urz. WRN Nr 4 z 1983 r., póź. 24). Zgodnie z Rozporządzeniem Nr 53 Wojewody Chełmskiego z dnia 26 czerwca 1998 roku w sprawie Poleskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (Dz. Urz. Woj. Chełmskiego Nr 10 z dnia 29 czerwca 1998 r. (póź. 89) zagospodarowanie Poleskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu powinno zapewnić stan względnej równowagi ekologicznej systemów przyrodniczych.

Pomniki przyrody występujące na terenie gminy:

- klon zwyczajny o obw. pnia 373 cm (o nr ewid. 84) w miejscowości Wołoskowola utworzony w 1986 r. Zarządzeniem nr 18 Wojewody Chełmskiego z dnia 15 grudnia 1986 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody o obiektów przyrody ożywionej (Dz. Urz. Woj. Ch. Nr 6, póź. 7),

- dąb szypułkowy o obw. pnia 495 cm (o nr ewid. 85) w miejscowości Dębina - utworzony w 1986 r. Zarządzeniem nr 18 Wojewody Chełmskiego z dnia 15 grudnia 1986 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody o obiektów przyrody żywej (Dz. Urz. Woj. Ch. Nr 6, póź. 7),
- dwa wiązy polne o obw. pni 230 i 235 cm (o nr ewid. 86) w miejscowości Wołoskowola - utworzony w 1986 r. Zarządzeniem nr 18 Wojewody Chełmskiego z dnia 15 grudnia 1986 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody o obiektów przyrody żywej (Dz. Urz. Woj. Ch. Nr 6, póź. 7),
- jesion wyniosły o obw. pnia 375 cm (o nr ewid. 154) w miejscowości Stary Brus - utworzony Rozporządzeniem Wojewody Chełmskiego z dnia 31 lipca 1992 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody obiektów przyrody żywej i nieżywej, położonych na terenie województwa chełmskiego (Dz. Urz. Woj. Ch. Nr 7, póź. 49),

Użytki ekologiczne zlokalizowane na terenie gminy Stary Brus stanowią łączną powierzchnię 119,09ha. i są to:

- użytek ekologiczny „Bankowizna” o łącznej powierzchni 28,55ha (użytek leży również na terenie gm. Wiryki),
- użytek ekologiczny „Dolina Włodawki II” o łącznej powierzchni 13,79ha (użytek leży również na terenie gm. Wiryki),
- użytek ekologiczny „Kołacze” o powierzchni 76,75ha

Do obszarów o randze międzynarodowej zaliczono:

- Obszar specjalnej Ochrony Ptaków "Polesie" (PLB 060019),
- Specjalny Obszar Ochrony „Ostoja Poleska" (oznaczony kodem PLH 060013), obejmujący Poleski Park Narodowy,
- Specjalny Obszar Ochrony „Krowie Bagno" (oznaczony kodem PLH 060011), obejmujący położone w Poleskim Obszarze Chronionego Krajobrazu nie zmeliorowane fragmenty Krowiego Bagna, częstkową ostoję CORINE „Polesie Lubelskie" (oznaczoną symbolem 320 i), obejmującą Poleski Park Narodowy i Poleski Park Krajobrazowy,
- częstkową ostoję CORINE „Przełom Rzeki Włodawki" (oznaczoną symbolem 320 g), obejmującą część kompleksu leśnego Parcele - Szcześniaki, położoną na wschód od drogi Kołacze - Hańsk.

Najcenniejszy jest Poleski Park Narodowy. Stanowi biocentrum Poleskiego Obszaru Węzłowego w ECONET - PL, uznawany jest za ostoję częstkową CORINE (nr 320 b) oraz ze względu na walory ornitologiczne typowany jest do sieci NATURA 2000 jako Obszar Specjalnej Ochrony. Aktualnie traktowany jest jako ostoja ptasia o randze krajowej (K 59). Park narodowy zajmuje obszar o dużym stopniu naturalności i unikalnych w skali Europy układach ekologicznych. Tworzą je, zróżnicowane genetycznie i morfologicznie, rozległe bagna i torfowiska, dystroficzne lub eutroficzne jeziora, małe ciek (miejscami w niewielkim stopniu przekształcone), różnorodne zespoły leśne ze szczególnie interesującymi borami bagiennymi, olsami i brzezynami bagiennymi. Dyrektywy Siedliskowej (w tym 2: niżowe łąki użytkowane ekstensywnie oraz bory i Lasy bagienne występujące na największych powierzchniach), 31 gatunków ptaków wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej, 3 gatunki ssaków wymienionych w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej, 3 gatunki z grupy płazów i gadów wymienionych w Załączniku H Dyrektywy Siedliskowej, 3 gatunki ryb wymienionych w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej, 5 gatunków bezkręgowców wymienionych w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej i 4 gatunki roślin wymienione w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej. Z innych ważnych gatunków roślin tu występujących 29 to gatunki prawnie chronione w Polsce.

W odniesieniu do tej części ostoi CORINE, która znajduje się w granicach Poleskiego Parku Krajobrazowego, zwraca uwagę mozaikowa struktura ekologiczna (pola, łąki, torfowiska, wody, lasy), duże nagromadzenie roślin strefy atlantyckiej, a także bogata awifauna, głównie związana z kompleksem stawów w Starym Brusie. Na terenie ostoi „Krowie Bagno" stwierdzono występowanie 5

typów siedlisk wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Siedliskowej (z dominującymi zmienno wilgotnymi łąkami trzęślicowymi oraz niżowymi łąkami użytkowanymi ekstensywnie), 4 gatunków ptaków wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej oraz 3 gatunki bezkręgowców wymienionych w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej. Z innych ważnych gatunków roślin tu występujących 2 to gatunki prawnie chronione w Polsce.

Ranga międzynarodowa walorów przyrodniczych doliny Włodawki i kompleksu leśnego Parcele - Szczeszniki uzasadniona jest występowaniem na jej terenie siedlisk kluczowych z aneksu I Dyrektywy Siedliskowej oraz gatunków flory i fauny objętych Dyrektywą Siedliskową i Dyrektywą Ptasią. Jest to również jedyna z niewielu części gminy z krajobrazem zbliżonym do pierwotnego. Rangę krajową przyznaje się tej części ostoi ptasiej „Polesie Lubelskie”, która znajduje się poza ostoją siedliskową (PPN) i ostoją CORINE (PPK), lasom położonym na północ i wschód od Starego Brusa.

Ostoją ptasia sięga po granice otuliny PPN. Obszar obejmuje fragment zabagnionych równin z jeziorami (o różnych typach żyzności i w różnym stadium rozwoju) oraz torfowiskami. W podłożu, a także często w formie wzgórz ostańców, występują węglanowe skały krasowiejące, co warunkuje krasową lub termokrasową genezę zagłębień i zasadowy odczyn torfów. Lasy (bory mieszane, olsy i łęgi) zajmują 34% powierzchni ostoi. Pozostałe tereny to pola - 24%, łąki i pastwiska - 28% lub nieużytki. Wody śródlądowe, stojące i płynące zajmują 7% obszaru. Mokradła poleskie (zachowane na ok. 6% terenu) zostały w latach 50-60-tych zmeliorowane (osuszone), a ciekii uregulowane. W okolicy miejscowości Stary Brus wykopano stawy rybne. Położenie wododziałowe obszaru ułatwia prowadzenie obecnie, w granicach Poleskiego Parku Narodowego, eksperymentalnych zabiegów przywracających naturalne uwilgocenie terenu. Na terenie ostoi występuje 28 gatunków ptaków lęgowych z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, z których najliczniejsze populacje tworzą bocian biały, błotniak stawowy, rybitwa białowąsa, rybitwa czarna i rybitwa rzeczna oraz 10 innych gatunków ptaków zagrożonych i cennych w skali Polski. W obszarze ostoi stwierdzono występowanie 30 gatunków ptaków wymieniono w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej, z których najliczniejsze populacje tworzą bocian biały, błotniak stawowy, rybitwa białowąsa, rybitwa czarna i rybitwa rzeczna.

Wspomniane lasy przewidziane są do włączenia w granice projektowanego Parku Krajobrazowego Lasów Włodawskich. W ich obrębie zwracają uwagę zachowane w dość dużych fragmentach powierzchnie leśne o dużych walorach przyrodniczych oraz wilgotne siedliska ze znacznym udziałem bagien.

Znaczenie przyrodnicze o wymiarze regionalnym (ponadlokalnym) posiadają wszelkie inne, pozostające poza zasięgiem istniejącej i projektowanej ochrony obszarowej tereny, głównie z ekosystemami łąkowymi i torfowiskowymi, które nie zostały poddane melioracjom. Najczęściej są to bagna śródlądowe, bardzo rzadko - przyłesne.

Rangę lokalną przypisano drobnoprzestrzennym ekosystemom leśnym i nieleśnym wpływających korzystnie na różnorodność biologiczną agroekosystemów. Stosunkowo najczęściej spotyka się je w użytkowanej rolniczo, środkowej części gminy.

Cmentarze czynne:

Na analizowanym terenie istnieją dwa czynne cmentarze w: Starym Brusie oraz w Holi, dla których obowiązują strefy sanitarne. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Gospodarki Komunalnej z dnia 25 sierpnia 1959 r. *w sprawie określenia, jakie tereny pod względem sanitarnym są odpowiednie na cmentarze* (Dz. U. z 1959 r. Nr 52, poz. 315), odległość cmentarza od zabudowań mieszkalnych, zakładów produkujących artykuły żywności i żywienia zbiorowego bądź zakładów przechowujących artykuły żywności oraz studzien, źródeł i strumieni, służących do czerpania wody do picia i potrzeb gospodarczych, powinna wynosić co najmniej 150 m. Odległość ta może być zmniejszona do 50 metrów pod warunkiem, że teren w granicach od 50 do 150 m odległości od cmentarza posiada sieć wodociągową i wszystkie budynki korzystające z wody są do niej podłączone.

Odległość od granicy cmentarza ujęć wody o charakterze zbiorników wodnych, służących jako źródło zaopatrzenia sieci wodociągowej w wodę do picia i potrzeb gospodarczych, nie może być mniejsza niż 500 metrów. Przedmiotowe przepisy należy brać pod uwagę zarówno planując lokalizację nowych cmentarzy jak i nowych obiektów w pobliżu cmentarzy.

Obiekty zabytkowe:

W odniesieniu do obiektów zabytkowych obowiązują zapisy zawarte w ustawie z 23 lipca 2003 roku o *ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (Dz. U. 2014 poz. 1446 ze zm.). Ustawa określa przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków i opieki nad nimi, w tym finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, a także organizację organów ochrony zabytków.

W art. 36 ust.1. sformułowano zakazy dotyczące zabytków wpisanych do rejestru zabytków, w szczególności: *Pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków wymaga: 1) prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru; w art. 18 zapisano, iż „ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu.... strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej... W ww. dokumentach określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu; ustala się przeznaczenie terenu i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami.*

Obiektów zabytkowych dotyczy także art. 39 ustawy z dnia 7 lipca 1994 roku *Prawo budowlane* (Dz. U. z 2013 r. poz. 1409 ze zm.). Zgodnie z ust.1: *Prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia na prowadzenie tych robót, wydanego przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków. Zgodnie z ust.3: W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów nie wpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.*

Na terenie gminy znajdują się zabytkowe mogiły, które poza ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami podlegają także ochronie wynikającej z ustawy z dnia 28 marca 1933 roku o *grobach i cmentarzach wojennych* (Dz. U. 1933 Nr 39, poz. 311 z późn. zm.)

Wszelkie prace ziemne prowadzone w granicach nieruchomości zabytków archeologicznych ujętych w ewidencji zabytków wymagają przeprowadzenia badań archeologicznych w formie nadzoru. Na badania te należy uzyskać pozwolenie LWKZ, zgodnie z art. 36. ust.1. pkt 5 ustawy z dn. 23 lipca 2003 r. o *ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (Dz. U. 2014 poz. 1446 ze zm.). Planowane w obrębie ujętych w ewidencji zabytków nieruchomości zabytków archeologicznych duże zamierzenia inwestycyjne np. związane z budową wielkogabarytowych budynków i inwestycji liniowych i drogowych (drogi, sieci, melioracje, infrastruktura techniczna), kopalni, którym towarzyszą roboty ziemne i przekształcenia naturalnego ukształtowania terenu – wymagają wcześniejszego uzgodnienia w celu uzyskania zaleceń konserwatorskich dla przedmiotowej inwestycji.

Złoże kopalin:

Występujące na terenie gminy Stary Brus udokumentowane złoża kopalin podlegają ochronie na podstawie ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 roku *Prawo ochrony środowiska* (Dz. U. z 2013 r. poz. 1232 ze zm.), zgodnie z którą ochrona złóż kopali polega na racjonalnym gospodarowaniu ich zasobami oraz kompleksowym wykorzystaniu kopali w tym kopalni towarzyszących. Eksploatację złóż kopalin prowadzi się w sposób gospodarczo uzasadniony, przy zastosowaniu środków ograniczających szkody w środowisku i przy zapewnieniu racjonalnego wydobycia i zagospodarowania kopaliny.

Podejmujący eksploatację złóż kopaliny lub prowadzący tę eksploatację jest zobowiązany przedsięwziąć środki niezbędne do ochrony zasobów złoża, jak również do ochrony powierzchni ziemi oraz wód powierzchniowych i podziemnych, sukcesywnie prowadzić rekultywację terenów poeksploatacyjnych oraz przywracać do poprzedniego stanu inne elementy przyrodnicze.

Inne obiekty:

Ograniczenia dla zabudowy wynikają także z przepisów dotyczących dróg publicznych tj. ustawy o *drogach publicznych* z dnia 21 marca 1985 r. (Dz. U. z 2015 poz. 460 ze zm.). Ustawa określa odległości w jakich mogą być usytuowane obiekty budowlane od poszczególnych rodzajów dróg.

W gminie sieć hydrograficzna jest bogata, stąd ważne są zapisy ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. *Prawo wodne* (Dz. U. 2015 poz. 469 ze zm.). W świetle artykułu 27 ust. 1 *zabrania się grodzenia nieruchomości przyległych do powierzchniowych wód publicznych w odległości mniejszej niż 1,5 m od linii brzegu, a także zakazywania lub uniemożliwiania przechodzenia przez ten obszar.*

Z przepisów dotyczących poszczególnych urządzeń infrastruktury wynikają warunki dotyczące lokalizacji i utrzymania tych urządzeń.

Pozostałe ograniczenia dla zagospodarowywania terenów i lokalizacji zabudowy wynikają z odrębnych, szczegółowych przepisów w tym między innymi:

- rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 w *sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie* (Dz. U. z 2002 r. Nr 75, poz. 690 ze zm.),
- ustawy z dnia 7 lipca 1994 roku *Prawo Budowlane* (Dz. U. z 2015 r. poz. 290 ze zm.),
- rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 7 października 1997 r. w *sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budowle rolnicze i ich usytuowanie* (Dz. U. z 1997 Nr 132 poz. 877 ze zm.),
- rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 20 kwietnia 2007 r. w *sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budowle hydrotechniczne i ich usytuowanie* (Dz. U. z 2007 Nr 86 poz. 579 ze zm.),
- innych przepisów, normy i warunków mających zastosowanie na poszczególnych terenach gminy.

Rozdział 11

WYSTĘPOWANIE OBSZRÓW NATURALNYCH ZAGROŻEŃ GEOLOGICZNYCH

W granicach gminy Stary Brus nie występują tereny zagrożone ruchami masowymi ziemi. Natomiast na części jej obszaru występują niekorzystne warunki podłoża utrudniające budownictwo. Dotyczy to obszarów występowania słabonośnych gruntów organicznych, takich jak: torfy, namuły den dolinnych i zagłębień bezodpływowych, rejonów występowania słabonośnych gruntów spoistych (mułki zastoiskowe i jeziorno-rozlewiskowe) oraz obszarów płytkiego występowania wód podziemnych.

Nośność gruntów czwartorzędowych (piaski, mułki) uzależniona jest głównie od zagęszczenia i nawodnienia. Niekorzystne warunki budowlane występują w obniżeniach i dolinach zbudowanych z nieskonsolidowanych, nawodnionych utworów holocenijskich, głównie torfów.

Rozdział 12

WYSTĘPOWANIE UDOKUMENTOWANYCH ZŁOŻ KOPALIN, ZASOBÓW WOD PODZIEMNYCH ORAZ UDOKUMENTOWANYCH KOMPLEKSÓW PODZIEMNEGO SKŁADOWANIA DWUTLENKU WĘGLA

Złóża kopalin:

Występujące na terenie gminy surowce mineralne są związane z utworami czwartorzędowymi (kruszywo naturalne, surowce ilaste i torfy) oraz karbońskimi (węgiel kamienny).

W odniesieniu do złóż kruszywa istnieje możliwość ich udokumentowania w rejonie obecnie eksploatowanych punktów w Mariance i Starym Brusie. Nawiercone tam piaski ze żwirami i otoczkami mogą zaspokoić potrzeby lokalne. W wyniku przeprowadzonych w 1980 r. prac poszukiwawczych za surowcami ilastymi w obszarze pomiędzy Kołaczami a Dominiczynem, w kilku otworach nawiercono piaski średnioziarniste o miąższości 5,0 - 7,5 m, które mogłyby być przydatne jako piasek do zapraw w budownictwie. Na tej podstawie wyznaczono tam obszar perspektywiczny o powierzchni 280 ha i zasobach szacunkowych 18 mln ton. Jednak w przedmiotowym studium, biorąc pod uwagę wnioski, wynikające z przeprowadzonej w 2003 r. inwentaryzacji złóż surowców mineralnych w gminie Stary Brus, zrezygnowano z wyznaczenia tego obszaru z uwagi na duży nakład (2,5 - 5,0 m) oraz położenie na terenie Poleskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu.

Możliwości udokumentowania nowych złóż istnieją również w odniesieniu do surowców ilastych w rejonie Holi. Wyznaczono tam obszar perspektywiczny o powierzchni 5 ha i zasobach szacunkowych 635 tys. m³. Surowiec może być wykorzystany w ceramice budowlanej do wyrobów grubo ściennych i elementów drążonych. Jedyne udokumentowane złożo tego surowca o nazwie „Dominiczyn” znajduje się na południe od nieczynnej cegielni w rejonie Helenina. Złożo było eksploatowane w latach 1998 - 1999, po czym eksploatacja została zaniechana. Obecnie zasoby geologiczne złoża wynoszą 81,369 tys. m³, a powierzchnia - 42604 m². Największym torfowiskiem na terenie gminy jest „Krowie Bagno”. Jego łączna powierzchnia na obszarze trzech gmin (Hańsk, Stary Brus i Urszulin) wynosi 30,88 km², z czego na gminę Stary Brus przypada 3,2 km². Jest to torfowisko niskie rozwijające się od schyłku ostatniego zlodowacenia. Zasoby torfu w złożu wynoszą 70 662 tys. m².

Złoża torfu o miąższości 2,5 m występują również w dolinie Włodawki. Podlegają tym samym uwarunkowaniom, co złożo „Krowie Bagno”

Południowa część gminy leży w obrębie udokumentowanego w kat. €2 złoża węgla kamiennego „Sawin”. Udokumentowane zasoby bilansowe wynoszą 790 561 tys. ton (poza filarami ochronnymi) i 293 124 tys. ton (w filarze ochronnym). Powierzchnia złoża wynosi około 230 km². Serią produktywną karbonu są tzw. warstwy lubelskie. Udokumentowano 17 bilansowych pokładów węgla. Ich miąższość zmienia się od 1,0 do 2,8 m i średnio wynosi 1,3 m. Złożo jest niezagospodarowane i zgodnie z planem zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego, ze względu na kolizje z wartościami przyrodniczymi tej części Polesia, takim powinno pozostać.

Zestawienie złóż z podaniem ich stanu zagospodarowania zawiera tabela 9.

Tabela 9. Wykaz złóż na terenie Gminy Stary Brus

Lp.	Nazwa złoża	Rodzaj kopaliny	Stan zagospodarowania na 31.12.2017r.
1.	Domniczyn IC7476	IŁY PRZEM. CEMENTOWEGO	eksploatacja złoża zaniechana
2.	Lubowierz TO9611 dz. ewid 15, 16	TORF	złoże rozpoznane szczegółowo
3.	Marianka KN15204 Dz. 102/2	KRUSZYWA NATURALNE	złoże eksploatowane okresowo
4.	Skorodnica KN17893 Dz. 94/3	KRUSZYWA NATURALNE	złoże zagospodarowane
5.	Sawin WK5101	WĘGLE KAMIENNE	złoże rozpoznane wstępnie
6.	Główny Zbiornik Wód Podziemnych Nr 407	WODY PODZEMNE	

Wody podziemne – ogólna charakterystyka:

Obszar gminy Stary Brus położony jest w obrębie JCWPd nr PLGW 200067 oraz JCWPd nr PLGW 200075.

Struktura JCWPd 67 jest złożona z pięciu poziomów wodonośnych rozdzielonych utworami trudnoprzepuszczalnymi. Każdy z tych poziomów charakteryzuje się nieco innym układem stref zasilania i drenażu. Jednak, generalizując, można przyjąć, iż teren jednostki pod względem hydrogeologicznym stanowi obszar zamknięty.

Struktura JCWPd 75 jest złożona z czterech poziomów wodonośnych rozdzielonych utworami trudnoprzepuszczalnymi. Każdy z tych poziomów charakteryzuje się nieco innym układem strefa zasilania i drenażu. Jednak, generalizując, można przyjąć, iż teren jednostki pod względem hydrogeologicznym stanowi obszar zamknięty.

Wody podziemne związane są z utworami czwartorzędu i górnej kredy. Pierwszy poziom wodonośny uzależniony jest od budowy geologicznej rzeźby terenu; tworzy bądź ciągły poziom o swobodnym zwierciadle, bądź nieciągły. Ciągły poziom jest związany z utworami przepuszczalnymi (głównie piaszczysto - żwirowymi i organicznymi) i występuje na zróżnicowanych głębokościach. Najpłycej, bo na głębokości 0 - 2 m, występuje głównie na południu gminy, w dnach dolin rzecznych, w obrębie torfowisk oraz w zagłębieniach bezodpływowych. Obszary występowania wód na głębokości 2 - 5 m ppt zajmują największą powierzchnię i są związane z równinami denudacyjnymi i akumulacyjnymi. Wydajność tego poziomu uzależniona jest od zasilania atmosferycznego. Okresowe wahania zwierciadła wody tego poziomu w obszarach dolinnych są uzależnione od stanu wód w rzekach. Najgłębiej, bona poziomie 5 - 10 m ppt, występują wody w rejonie Marianki, tj. w strefie wzgórz morenowych.

Strefa występowania wód gruntowych, gdzie ciągłość zwierciadła wody może ulegać zakłóceniom, jest związana z płytkim zaleganiem podłożu utworów o słabszej przepuszczalności i gorszych warunkach infiltracyjnych. Są to głównie gliny zwałowe budujące wysoczyznę morenową oraz iły i mułki występujące w obszarach pojeziorzyskowych. Typowe dla tej strefy są okresowe znaczne wahania poziomu wody i niedobory wody w studniach gospodarczych podczas suszy.

Zjawiskiem dość często spotykanym jest występowanie jednego użytkowego poziomu wodonośnego dolnoczwartorzędowo - górnokredowego. Oba poziomy posiadają wówczas wspólny obszar zasilania i jedno zwierciadło wody.

Poziom kredowy stanowi fragment Głównego Zbiornika Wód Podziemnych (GZWP) nr 407 Niecka Lubelska (Chełm-Zamość), charakteryzującego się wodami o wysokiej jakości. Jest to zbiornik o

powierzchni 9015 km², szczelinowy i szczelinowo-porowy w utworach kredy górnej, o udokumentowanych zasobach dyspozycyjnych 1 128 tys.m³/d. Zbiornik ten obejmuje większą część terenu gminy Stary Brus.

Z informacji zawartych w dokumentacji hydrogeologicznej dla GZWP 407 wynika, że cały obszar zbiornika jest wrażliwy na zagrożenia i powinien być objęty ochroną.

Udokumentowane kompleksy składowania dwutlenku węgla:

Na terenie gminy Stary Brus nie występują żadne udokumentowane kompleksy składowania dwutlenku węgla.

Rozdział 13

WYSTĘPOWANIE TERENÓW GORNICZYCH WYZNACZONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH

Na terenie gminy Stary Brus położone są następujące obszary i tereny górnicze:

- „Marianka dz. 102/2” - ustanowione dla eksploatacji kruszyw naturalnych (pospolitych),
- „Skorodnica dz. 94/3” – ustanowione dla eksploatacji kruszyw naturalnych (pospolitych).

Granice terenów i obszarów górniczych, dla których wydano koncesje na wydobycie pokrywają się ze sobą. W obrębie poszczególnych obszarów koncesyjnych prowadzona jest okresowa eksploatacja. Dla terenów ustanowiony został rolny lub rolno-leśny kierunek ich rekultywacji.

Rozdział 14

**STAN SYSTEMÓW KOMUNIKACJI I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ, W TYM STAN STOPNIA
UPORZĄDKOWWANIA GOSPODARKI WODNO-ŚCIEKOWEJ, ENERGETYCZNEJ ORAZ
GOSPODARKI ODPADAMI**

Układ drogowy:

Na terenie gminy Stary Brus sieć komunikacyjną stanowią drogi publiczne: jedna droga krajowa, jedna droga wojewódzka oraz 5 dróg powiatowych i 9 dróg gminnych. Ponadto, istnieją drogi wewnętrzne obsługujące tereny zabudowy zagrodowej, jednorodzinnej, usługowej, dojazd do pól itd.

Tabela 10. Wykaz dróg na terenie gminy Stary Brus

NR DROGI	DŁUGOŚĆ DROGI W OBSZARZE GMINY		RELACJA DROGI	NATĘŻENIE RUCHU
	DROGA UTWARDZONA /km/	DROGA NIEUTWARDZONA /km/		
DROGA KRAJOWA				
82	7,6		Lublin – Cyców – Włodawa	duże
DROGI WOJEWÓDZKIE				
819	15,4	-	Parczew – Kołaczka- Wola Uhruska	średnie
DROGI POWIATOWE				
1623 L	2,6	2,6	Sosnowica-Hola - Zahajki- Kaplonosy	małe
1622 L	9,6	-	Hola - Wołoskowola	małe
1708 L	5,4	-	Hola– Lipówka	średnie
1709 L	3,0	6,5	Hola - Kamień	małe
1707 L	5,3	-	Kplonosy – Lubień- Stary Brus	średnie
DROGI GMINNE				
104207 L	-	2,2	Kołaczka-gr gminy Wiryki (Suchawa)	małe
104208 L	-	3,8	Wołoskowola - Nowiny	małe
104337 L	-	1,2	Marianka Stara	małe
104338 L	-	2,2	(Szmokotówka)-dr powiatowa 1709 L – Marianka Stara - Kamień	Małe
104340 L	-	3,2	dr powiatowa 1707 L – Skorodnica- gr. Gminy Wiryki	Małe
104341 L	-	3,0	Dr wojewódzka 819 – Skorodnica – Stary Brus – Mietiułka – gr gminy Urszulin	Małe

104342 L	-	3,1	Dr woj. 819 – Skorodnica – Nowy Brus – dr krajowa nr 82	Małe
104343 L	-	3,8	Dr krajowa nr 82 – Dominiczyn- dr pow. 1627 L kol. Lubowierz	Małe
104339 L	-	2,8	Dębina – Kułaków - Wołoskowola	Małe

/Dane UG Stary Brus stan na dzień 30.11.2016 r./

Droga krajowa przebiega na odcinku 7,6 km. Łączna długość drogi wojewódzkiej wynosi 15,4 km a powiatowych 42,4 km, w tym nieutwardzonych 12,9 km, natomiast drogi o statusie gminnym liczą 21,5 km w tym nieutwardzone 21,5 km.

Komunikacja kolejowa:

Obecnie na terenie gminy nie funkcjonuje komunikacja kolejowa.

Komunikacja autobusowa:

Obszar gminy posiada bezpośrednie połączenia autobusowe z Włodawą, Lublinem, Parczewem. W kierunku stolicy województwa Lublina, a także stolicy powiatu Włodawy odjazd środków transportowych jest w odstępach sześćdziesięciu minutowych. Brak jest bezpośrednich połączeń autobusowych do Chełmna, Zamościa, Białej Podlaskiej.

Pod koniec 2017 roku, powiat Włodawski w porozumieniu z prywatnym przewoźnikiem i gminą Stary Brus uruchomił nowe połączenia BUS. Przewoźnik przewiduje trzy kursy dziennie rozpoczynając trasę z Lubienia poprzez Kamień, Stary Brus, Wołoskowolę, Dębinę i Zamołodycze, Lipówkę i Wiryki Wołę do Włodawy. Kurs powrotny prowadzony jest analogicznie.

Zaopatrzenie w wodę:

Zaopatrzenie w wodę na terenie gminy Stary Brus odbywa się z dwóch ujęć wody o następującej wydajności:

1. Ujęcie Wołoskowola - Q dobowe 200,0 m³/dobę,
2. Ujęcie Stary Brus - Q dobowe 150 m³/dobę .

Tabela 11. Zestawienie istniejących ujęć wody w gminie Stary Brus

Nazwa Ujęcia	Obsługiwane miejscowości	Długość sieci wodociągowej rozdzielczej w km
Ujęcie Wołoskowola /system grupowy/	Wołoskowola, Laski Bruskie, Wielki Łan, Dębina, Marianka, Hola, Zamołodycze, Kamień, Skorodnica	62,7
Ujęcie Stary Brus /system grupowy/	Stary Brus, Nowy Brus, Kołacze.	
Zakup wody – ujęcie Gmina Urszulin	Helenin, Lubowierz i Dominiczyn	

/Dane UG Stary Brus/

Jak z powyższej tabeli wynika, większość obszaru gminy Stary Brus posiada sieć wodociągową. Stopień zwodociągowania gminy wynosi 95,0 %.

System indywidualny zaopatrzenia w wodę dotyczy wsi o rozproszonej zabudowie tj. Kolonia Kołacze, Nowiny.

Odprowadzanie ścieków:

Na terenie gminy istnieje 4,1 km sieci kanalizacyjnej. Sieci kanalizacyjne znajdują się w miejscowościach Stary Brus i Nowy Brus. Do sieci kanalizacyjnej podłączonych jest 101 budynków z łączną liczbą 151 mieszkań zamieszkałych przez 525 osób. Oczyszczalnia ścieków zlokalizowana jest w miejscowości Stary Brus. Jest to oczyszczalnia mechaniczno-biologiczna typu BIO-PAK . Ścieki odprowadzane są do gruntu w ilościach określonych w pozwoleniu wodnoprawnym z dnia 5 września 2014 r. WS.6341.18.2014.AM

$$Q_{sr. dob.} = 75,0 \text{ m}^3/\text{d}$$

W pozostałych obszarach gminy gospodarka ściekowa prowadzona jest za pomocą zbiorników bezodpływowych, których szczelność najprawdopodobniej jest niewystarczająca. Na terenie gminy jest 70 takich zbiorników. Ponadto istnieje 178 indywidualnych systemów oczyszczania ścieków w postaci przydomowych oczyszczalni ścieków.

Na terenie gminy nie funkcjonuje kanalizacja deszczowa. Wody opadowe i roztopowe są odprowadzane do gruntu, a wody z dróg, głównie krajowej i wojewódzkich, do rowów odwadniających znajdujących się wzdłuż pasa jezdni.

Gazownictwo i ciepłownictwo:

W obszarze gminy nie ma zlokalizowanego zbiorczego gazociągu. Gaz do potrzeb socjalno bytowych dostarczany jest w butlach. Jest to gaz propan butan, gaz ziemny nie jest dystrybuowany w obszarze gminy.

Gmina nie posiada również zbiorczej sieci ciepłowniczej. Większość gospodarstw domowych zaopatrywanych jest w ciepło ze źródeł indywidualnych opalanych paliwami stałymi, głównie węglem kamiennym i drewnem.

Elektroenergetyka:

Na terenie gminy brak jest zlokalizowanego głównego punktu zasilania (GPZ) najbliższy umiejscowiony jest we wsi Lubień gmina Wiryki. Energia elektryczna przesyłana jest w oparciu o linię magistralną średniego napięcia SN-30 kV, relacji Włodawa - Lubień - Cyców oraz układ sieci SN - 15 kV. Linie magistralne średniego napięcia zrealizowane są w wykonaniu napowietrznym.

W obszarze gminy zlokalizowane są napowietrzne stacje transformatorowe i wnetrzowe. Gmina posiada 100 % pokrycie zapotrzebowania mocy energetycznej w związku z tym nie planowane są inwestycje w zakresie rozbudowy sieci energetycznej.

Usuwanie odpadów:

Gospodarka odpadami prowadzona jest w ramach Regionu Centralno-Wschodniego. Gmina należy do Międzygminnego Związku Celowego z siedzibą we Włodawie, który zarządza zlokalizowanym tam Zakładem Zagospodarowania Odpadów. Wytworzone w gminie odpady wywożone są do Zakładu Zagospodarowania Odpadów we Włodawie, który wyposażony jest w podstawowe urządzenia techniczne niezbędne do zapewnienia bezpieczeństwa ekologicznego. Na terenie gminy funkcjonuje zorganizowany system zbiórki, transportu i unieszkodliwiania odpadów komunalnych, który prowadzi firma wybrana w przetargu. W gminie prowadzi się selektywną zbiórkę odpadów.

Wnioski:

- Istniejąca sieć drogowa dróg powiatowych i wojewódzkich jest dobrze wykształcona, wymagane są jedynie bieżące remonty, zwłaszcza dróg powiatowych, w tym rozdzielanie ruchu pieszego i kołowego w obszarach zabudowanych, oraz w miarę możliwości i potrzeb wydzielenie dróg rowerowych.
- Na terenie gminy sieć dróg gminnych jest dobrze rozbudowana, jednak wymaga wykonania nawierzchni.
- W zakresie przewozu osób słabo rozwinięta jest sieć komunikacji autobusowej.
- Na terenie gminy nie funkcjonuje komunikacja kolejowa i nie planuje się budowy linii kolejowej obsługującej ruch pasażerski.
- Sieć wodociągowa niemalże w całości zaopatruje tereny zurbanizowane, w dalszym ciągu jednak słabo wykształcona jest sieć kanalizacji sanitarnej.
- Ze względów ekonomicznych na terenach rozproszonej zabudowy nadal należy preferować rozwiązania indywidualne w zakresie odprowadzania ścieków, w szczególności przydomowych oczyszczalni ścieków.
- W planach rozwoju zabudowy należy wziąć pod uwagę ewentualne doprowadzenie i rozwój sieci gazowej.

Rozdział 15

ZADANIA SŁUŻĄCE REALIZACJI PONADLOKALNYCH CELÓW PUBLICZNYCH

W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Stary Brus, uwzględniono zadania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych zawarte w dokumentach strategicznych o znaczeniu ponadlokalnym takich jak: koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, Przedsięwzięcia o priorytetowym znaczeniu dla realizacji celów Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 r.), Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 r.), Plan Zagospodarowania Województwa Lubelskiego. Uwzględnienie ww. zadań jest zatem przeniesieniem do ustaleń studium pewnych podjętych ustaleń organów administracji publicznej lub Sejmu RP.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 jest najważniejszym krajowym dokumentem strategicznym dotyczącym zagospodarowania przestrzennego kraju. Zgodnie z wymogami ustawowymi zawarte w niej ustalenia i zalecenia zostały przeniesione do planów zagospodarowania województw.

Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 r.) została przyjęta uchwałą Nr XXXIV/559/2013 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 24 czerwca 2013 r. Zawarte w niej cele strategiczne i operacyjne zostały przeniesione do Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego, przyjętego uchwałą Nr XI/162/2015 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 30 października 2015 r.

Cele i kierunki polityki przestrzennej województwa sformułowane w Planie Zagospodarowania Województwa Lubelskiego są to cele wyprowadzone bezpośrednio z koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 oraz innych dokumentów strategicznych przyjętych na poziomie krajowym i wojewódzkim i przekładają się one na odpowiednie zapisy dotyczące rozwoju społeczno-gospodarczego oraz na zagadnienia przestrzennego rozwoju i przekształceń elementów struktury przestrzennej województwa. Cele polityki przestrzennej określone w Planie Zagospodarowania Województwa Lubelskiego to:

Cel główny: policentryczny rozwój sieci osadniczej poprzez dążenie do zwartości i wielofunkcyjności obszarów zabudowanych – skupienie zabudowy i zapewnienie bliskiej dostępności podstawowych usług.

Cele szczegółowe:

- a) *Wzmocnienie funkcjonowania ośrodków miejskich, jako ogniw procesów dyfuzji aktywności społeczno-gospodarczej,*
- b) *Powstrzymanie żywiołowego rozlewania się miast,*
- c) *Równomierny rozwój wielofunkcyjnych ośrodków lokalnych,*
- d) *Koncentracja osadnictwa wiejskiego,*
- e) *Poprawa dostępu do usług publicznych i infrastruktury społecznej,*
- f) *Rozwój usług i sieci ośrodków pomocy społecznej wynikającej z rosnącej liczby seniorów.*

Szczegółowe zasady:

- a) *Efektywne wykorzystanie terenów przeznaczonych pod zabudowę minimalizujące jej ekspansję na tereny zabudowane,*
- b) *Harmonizowanie układów osadniczych z siecią ekologiczną,*
- c) *Projektowanie wielofunkcyjnych jednostek urbanistycznych z zapewnieniem pełnej obsługi w infrastrukturę techniczną i społeczną,*
- d) *Segregacja i strefowanie funkcji wykluczające prawdopodobieństwo wystąpienia kolizji,*
- e) *Restytucja powierzchni biologicznie czynnych i włączenie ich w system zieleni miejskiej w projektach rewitalizacji terenów zdegradowanych,*
- f) *Lokalizowanie szpitali na terenach o korzystnych warunkach sozologicznych.*

W zakresie środowiska przyrodniczego cele główne to:

- a) *Wzbogacanie i racjonalne gospodarowanie zasobami naturalnymi uwzględniające potrzeby przyszłych pokoleń,*
- b) *Utrzymanie walorów środowiska przyrodniczego i krajobrazu,*
- c) *Zintegrowana ochrona jakości życia człowieka,*
- d) *Wzmocnienie stabilności środowiska przyrodniczego.*

Cele szczegółowe:

- a) *Zabezpieczenie potrzeb wodnych regionu,*
- b) *Harmonijne zagospodarowanie przestrzeni krajobrazu,*
- c) *Powiększenie zasobów leśnych,*
- d) *Ochrona i wykorzystanie naturalnych zasobów uzdrowiskowych,*
- e) *Utrzymanie walorów obszarów wyróżniających się szczególnymi cechami przyrodniczymi i krajobrazowymi,*
- f) *Integrowanie regionalnego systemu obszarów chronionych z systemami krajowymi i europejskimi,*
- g) *Przywrócenie walorów przyrodniczych i krajobrazowych obszarom zdegradowanym i o zniekształconych strukturach ekologicznych,*
- h) *Zwiększenie odporności środowiska na antropopresję oraz poziomu bezpieczeństwa przed ekstremalnymi zjawiskami naturalnymi,*
- i) *Zapewnienie prawidłowego funkcjonowania ekosystemów w miastach.*

W zakresie środowiska kulturowego główny cel to: *wzmocnienie tożsamości kulturowej regionu poprzez ochronę i pielęgnację zasobów kulturowych oraz ich wzbogacanie walorami współczesnymi.*

Cele szczegółowe:

- a) *Identyfikacja, zachowanie i ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego oraz różnorodności krajobrazu kulturowego,*
- b) *Zachowanie przed zatarciem specyfiki kulturowej ukształtowanych historycznie struktur przestrzennych,*
- c) *Zachowanie i wzbogacenie zasobów dóbr kultury współczesnej,*
- d) *Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego.*

W zakresie gospodarki główny cel to: *zwiększenie konkurencyjności gospodarki województwa oraz poprawa jego atrakcyjności inwestycyjnej.*

Cele szczegółowe:

- a) *Rozwój potencjału społeczno-ekonomicznego węzłów i ośrodków gospodarczych,*
- b) *Wykorzystanie endogenicznych potencjałów i rozwój specjalizacji regionalnej,*
- c) *Zrównoważone wykorzystanie potencjałów rozwojowych tkwiących w zagospodarowaniu przestrzennym i zasobach naturalnych przestrzeni województwa,*
- d) *Dywersyfikacja działalności gospodarczej na obszarach wiejskich,*
- e) *Zwiększenie konkurencyjności gospodarki rybackiej opartej na wysokiej jakości produktów akwakultury,*
- f) *Rozwój infrastruktury turystycznej,*
- g) *Zapewnienie sprawnej obsługi komunikacyjnej obszarów i terenów rekreacyjnych,*
- h) *Wzmocnienie oferty zatrudnienia i usług w miastach z uwzględnieniem potrzeb obsługi okolicznych terenów wiejskich.*
- i) *W zakresie środowiska kulturowego główny cel to: wzmocnienie tożsamości kulturowej regionu poprzez ochronę i pielęgnację zasobów kulturowych oraz ich wzbogacanie walorami współczesnymi.*

W zakresie transportu główny cel to: *poprawa dostępności komunikacyjnej regionu.*

Cele szczegółowe:

- a) *Stworzenie kluczowej infrastruktury umożliwiającej sprawne powiązania transportowe obszaru województwa z głównymi ośrodkami miejskimi w kraju i w Europie,*
- b) *Poprawa wewnętrznych powiązań transportowych,*
- c) *Wzrost roli transportu publicznego w obsłudze podróżnych,*
- d) *Integracja różnych środków transportu w organizacji systemu przewozów.*

W zakresie energetyki główny cel to: *zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego województwa.*

Cele szczegółowe:

- a) *Zaspokojenie zapotrzebowania odbiorców na media energetyczne,*
- b) *Osiągnięcie stabilności dostaw energii,*
- c) *Dywersyfikacja źródeł energii przy uwzględnieniu odnawialnych źródeł energii.*

W zakresie teleinformatyki główny cel to: *powszechny dostęp do usług teleinformatycznych.*

Cele szczegółowe:

- a) *Poprawa dostępności do szerokopasmowego Internetu,*
- b) *Zapewnienie łączności telekomunikacyjnej w obszarze całego województwa,*
- c) *Rozwój sieci punktów publicznego dostępu do Internetu.*

W zakresie gospodarki wodno-ściekowej główny cel to: *wyposażenie jednostek osadniczych w systemy wodno-ściekowe.*

Cele szczegółowe:

- a) *Ochrona obszarów zasobów wód podziemnych oraz ujęć wód,*
- b) *Uporządkowanie gospodarki ściekowej w pierwszej kolejności na obszarach wskazanych do szczególnej ochrony wód,*
- c) *Zapewnienie skutecznej ochrony terenów zurbanizowanych przed ściekami deszczowymi,*
- d) *Zmniejszenie dysproporcji pomiędzy rozwojem sieci wodociągowej i sieci kanalizacyjnej.*

W zakresie gospodarki odpadami główny cel to: *wyposażenie obszaru województwa w niezbędną liczbę obiektów i instalacji do zagospodarowywania odpadów komunalnych, przemysłowych i niebezpiecznych .*

Cele szczegółowe:

- a) *Optymalizacja zasięgów regionów obsługi systemem gospodarowania odpadami,*
- b) *Zapobieganie degradacji środowiska poprzez zmniejszanie uciążliwości składowisk gminnych, w tym poprzez rekultywację zamkniętych obiektów.*

W zakresie obronności i bezpieczeństwa publicznego główny cel to: *zapewnienie warunków przestrzennych służących potrzebom obronnym państwa oraz ochronie ludności i jej mienia przed zagrożeniami naturalnymi i cywilizacyjnymi.*

Cele szczegółowe:

- a) *Zabezpieczenie możliwości funkcjonowania i rozwoju infrastruktury niezbędnej do potrzeb obronności państwa,*
- b) *Zwiększenie odporności zagospodarowania przestrzennego na skutki ekstremalnych zjawisk naturalnych,*
- c) *Usprawnienie systemu bezpieczeństwa publicznego,*
- d) *Zapobieganie i zminimalizowanie skutków poważnych awarii przemysłowych.*

Gmina Stary Brus w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego przyjętego uchwałą nr XI/162/2015 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 30 października 2015 r. została zaliczona do obszaru funkcjonalnego Polesie ze strefą oddziaływania Kanału Wieprz-Krzna oraz łęczyńsko-chełmskiego okręgu górniczo-energetycznego.

Dla obszaru funkcjonalnego Polesie ze strefą oddziaływania Kanału Wieprz-Krzna jako priorytet rozwojowy wskazano aktywizację gospodarczą poprzez wykorzystanie potencjału rolniczego i turystycznego.

Wyznaczono także zasady i warunki zagospodarowania:

- zapewnienie właściwej izolacji systemu wodnego KWK dla potrzeb ochrony ekosystemów wodno-torfowiskowych Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego,
- zagospodarowanie turystyczne w odniesieniu do chłonności środowiska,
- ochrona kompleksów użytków zielonych przed zmianą użytkowania,
- użytkowanie zasobów naturalnych (głównie wodnych i roślinnych) w sposób wzmacniający różnorodność biologiczną środowiska i mozaikowatość krajobrazu (mikroretencja i drobnoprzestrenny układ użytków rolnych i leśnych)

Dla łęczyńsko-chełmskiego okręgu górniczo-energetycznego jako priorytet przyjęto rozwój energetyki w oparciu o miejscowe zasoby surowcowe (zapewnienie przestrzennych warunków rozwoju i zagospodarowania regionu przemysłowego opartego na zasobach węgla kamiennego).

Wyznaczono także zasady i warunki zagospodarowania:

- kontrolowanie procesu powstawania szkód górniczych,
- zapewnienie drożności powiązań ekologicznych,
- realizacja powierzchniowej infrastruktury wydobywczej poza granicami obszarów prawnie chronionych,
- prowadzenie eksploatacji z zastosowaniem technik i technologii minimalizujących jej wpływ na powierzchnię terenu.

W Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego przyjęto następujące wytyczne dotyczące kształtowania przestrzeni w dokumentach planistycznych (poniżej wymieniono te, które mogą dotyczyć gminy Stary Brus):

- W kształtowaniu przestrzeni publicznych w sporządzanych dokumentach planistycznych należy zapewnić im wysoką jakość funkcjonalną i estetyczną z jednoczesną ochroną historycznych walorów miejsca,
- Przy planowaniu terenów mieszkaniowych, usługowych i innych należy zapewnić ochronę ogólnodostępnych miejsc i możliwości tworzenia nowych przestrzeni publicznych (zieleńców, parków, placów zabaw, pasażów handlowych, terenów sportowo-rekreacyjnych),
- Krystalizowanie struktur osadnictwa wiejskiego i wykorzystanie potencjałów terenów wiejskich poprzez:
 - Przywracanie struktur przestrzennych z zachowaniem skali i formy charakterystycznej dla obszarów wiejskich,
 - Zapewnienie dostępności do ośrodków skupiających funkcje usługowe,
 - Przywrócenie i usprawnienie powiązań komunikacyjnych miejscowości wiejskich z ośrodkami lokalnymi i ponadlokalnymi,
 - Zachowanie dziedzictwa kulturowego z jego wykorzystaniem do rozwoju turystyki,
 - Zwiększenie funkcji pozarolniczych w kształtowaniu osadnictwa wiejskiego,
 - Rozbudowa infrastruktury technicznej zwłaszcza sanitarnej i utylizacji odpadów,
 - Poprawa stanu technicznego infrastruktury energetycznej i stabilności zaopatrzenia w energię z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii,
- W miejskich i gminnych ośrodkach lokalnych lokalizację funkcji usługowych w zakresie: administracji, porządku publicznego i bezpieczeństwa,
- W gminnych dokumentach planistycznych należy zapewniać możliwości kompleksowego rozwoju usług ochrony zdrowia i opieki społecznej, telekomunikacji, ochrony zdrowia ludzi i zwierząt, kultury, oświaty, wychowania, handlu i gastronomii, a także innych usług i drobnej przedsiębiorczości,

- Wskazywanie w dokumentach planistycznych szczebla lokalnego obiektów dziedzictwa kulturowego, które mogą być wykorzystywane jako placówki instytucji kultury,
- Kształtowanie placówek edukacyjnych jako przestrzeni kompleksowych (dydaktycznych, sportowych, kulturalnych),
- Do czasu objęcia ochroną prawną GZWP i w celu ochrony wód podziemnych wskazuje się projektowane obszary ochronne dla zbiornika 407, w których wyklucza się realizację przedsięwzięć wpływających negatywnie na stan jakościowy i ilościowy wód podziemnych,
- W celu zabezpieczenia jakości wód płynących wprowadza się ochronę naturalnej obudowy biologicznej rzek i kształtowanie biologicznych buforów w postaci pasów ochronnych. Szczególną ochroną obejmuje się zbiorowiska łęgowe,
- Za kopaliny strategiczne uznaje się kopaliny, które mają szczególne znaczenie dla gospodarki Państwa (węgiel kamienny, margle),
- Za elementy ekspozycji krajobrazowej wskazane do zachowania i ochrony uznaje się: elementy ekspozycji czynnej – punkty widokowe, osie widokowe, powiązania widokowe, elementy ekspozycji biernej – panoramy, panoramy miast i miejscowości, strefy ekspozycji widokowej obiektów, zespołów i elementów rzeźby terenu, ekspozycje wewnątrz krajobrazowych, dominanty naturalne i urbanistyczne, otwarcia widokowe,
- W kształtowaniu zagospodarowania na terenach korytarzy ekologicznych uznaje się za niezbędne:
 - Zapewnienie odpowiedniej infrastruktury umożliwiającej migrację zwierząt, w przypadku konieczności stosowania nasypów poprzecznie do osi korytarza,
 - Kształtowanie naturalnych alternatywnych sposobów łączności ekologicznej w przypadku niemożności zachowania naturalnych powiązań bądź realizacji odpowiednich rozwiązań technicznych,
 - Utrzymanie przestrzeni wolnej od zabudowy,
 - Stosowanie przepławek lub innych rozwiązań zapewniających zachowanie wymaganej drożności dla gatunków ryb, dla których wyznaczono korytarz rzeczny,
 - Kształtowanie pasm struktur przyrodniczych,
 - Zwiększenie ciągłości lesistych korytarzy ekologicznych poprzez zalesienia,
 - Restytucję użytków zielonych kosztem gruntów ornych w korytarzach dolinnych,
 - Odbudowę stosunków hydrologicznych,
- Systemy przyrodnicze miast i gmin powinny być ze sobą spójne i uwzględniać elementy regionalnej sieci ekologicznej,
- Biorąc pod uwagę stan zagospodarowania przestrzennego i zachowanie walorów krajobrazowych rekomenduje się uszczegółowienie granic Poleskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu,
- Obszary odznaczające się trwałym nagromadzeniem najcenniejszych walorów przyrodniczych należy objąć ochroną jako: rezerваты przyrody, użytki ekologiczne, lasy ochronne,
- W zakresie kształtowania krajobrazu kulturowego uznaje się za niezbędne:
 - Kontynuowanie tradycyjnych form osadnictwa,
 - Utrzymanie regionalno-historycznej skali i struktury jednostek osadniczych,
 - Skupianie zabudowy na zasadach dogłęszczania istniejącej struktury osadniczej przy kontynuowaniu historycznego układu i charakteru,
 - Ograniczanie realizacji napowietrznych linii elektroenergetycznych w otoczeniu obiektów i zespołów zabytkowych na rzecz sieci podziemnych,
 - Stosowanie form zabudowy nawiązujących do tradycyjnego budownictwa,
 - Utrzymanie walorów krajobrazowych współtworzących walory krajobrazu kulturowego,
 - Ochronę ciągów alejowych wzdłuż dróg: wojewódzkich, powiatowych, gminnych,
- Dla obiektów zabytkowych ustala się: zachowanie zabytków z wyeksponowaniem ich wartości wraz z ich najbliższym otoczeniem w celu zachowania tożsamości kulturowej miejsca,

zagwarantowanie ochrony krajobrazowej historycznych sylwet przestrzennych i osi widokowych a także ekspozycji i obserwacji archeologicznej,

- Rekomenduje się utworzenie parku kulturowego Hola,
- W ramach rozwoju gospodarki rybackiej uznaje się za niezbędne modernizację i odbudowę obiektów stawowych (ochronę terenów groblowych przed zmianą ich przeznaczenia na cele inne niż zbiorniki wodne) – Stawy Stary Brus i Stawy Hola,
- Wskazuje się obszary rozwoju rekreacji wypoczynkowej i turystyki krajoznawczej obejmujące obszary chronionego krajobrazu z uwzględnieniem czynnej ochrony ekosystemów służące podnoszeniu walorów turystycznych oraz obszary rozwoju turystyki krajoznawczej obejmujące ostoje siedliskowe Natura 2000 zgodnie z planami działań ochronnych,
- W kształtowaniu zagospodarowania obszarów turystycznych należy:
 - Uzależnić rozwój nowych terenów budownictwa letniskowego od pełnego ich wyposażenia w infrastrukturę sozologiczną,
 - Zapewnić dostępność strefy brzegowej zbiorników wodnych wykorzystywanych turystycznie poprzez traktowanie jej jako przestrzeni publicznej,
 - Wykluczyć z zabudowy rekreacyjnej tereny łąkowo-torfowiskowe,
 - Podnieść estetykę zabudowy oraz zachować naturalne elementy krajobrazu,
- Ze względu na warunek zapewnienia odpowiedniej ochrony przed skutkami ruchu drogowego zaleca się, aby budynki mieszalne i przeznaczone na pobyt ludzi sytuować od zewnętrznej krawędzi jezdni w odległości nie mniejszej niż:
 - dla drogi ekspresowej: 90 m dla budynków jednokondygnacyjnych, 110 m dla budynków wielokondygnacyjnych, 250 m dla budynków szpitali, i innych wymagających szczególnej ochrony,
 - dla drogi krajowej głównej ruchu przyspieszonego: 50 m dla budynków jednokondygnacyjnych, 70 m dla budynków wielokondygnacyjnych, 200 m dla budynków szpitali, i innych wymagających szczególnej ochrony,
- W celu zapewnienia ładu przestrzennego, w przypadku obniżenia kategorii drogi na terenach zabudowanych, rekomenduje się utrzymanie istniejących linii zabudowy,
- Dokumenty strategiczne i planistyczne szczebla lokalnego wskazuje się jako podstawę lokalizacji i realizacji infrastruktury rowerowej w uzgodnieniu z właściwym zarządcą drogi,
- Przy lokalizacji infrastruktury elektroenergetycznej należy:
 - Ograniczyć jej ingerencję w krajobraz,
 - Nie podejmować działań mogących w znaczący sposób pogorszyć stan siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk gatunków roślin i zwierząt, a także w znaczący sposób wpłynąć negatywnie na gatunki, dla których wyznaczony został konkretny obszar Natura 2000,
 - Zachować minimalną szerokość pasów technologicznych dla linii 400 kV – 70 m (po 35 m od osi linii) i 40 m dla istniejących linii 110 kV,
- W ramach wykorzystania biomasy do produkcji energii wyklucza się lokalizacje instalacji do produkcji biogazu na terenach zabudowy mieszkaniowej lub w jej bezpośrednim sąsiedztwie, dopuszcza się na terenach zabudowy zagrodowej lokalizację instalacji 0,1 MW, ale nie więcej niż 0,5 MW,
- W ramach wykorzystania energii słońca wskazuje się obszary o zróżnicowanych warunkach lokalizacji elektrowni fotowoltaicznych – preferowane nieużytki w szczególności we wschodnich i południowo-wschodnich obszarach województwa z ograniczeniem lokalizowania na terenach obszarów Natura 2000,
- Z uwagi na możliwą emisję odorów zaleca się uwzględnianie przy lokalizacji biogazowni rolniczych następujących stref możliwego niekorzystnego oddziaływania: 300 m dla biogazowni o mocy powyżej 0,5 MW i 500 m dla biogazowni o mocy powyżej 2,0 MW,
- W zakresie energetyki słonecznej zaleca się nie lokalizowanie farm słonecznych zajmujących powyżej 1,0 ha powierzchni na obszarach chronionych na mocy ustawy o ochronie przyrody lub wskazanych do objęcia ochroną, obszarach dolin rzecznych i korytarzy ekologicznych, obszarach

zagrożonych powodzią, obszarach o wysokich walorach krajobrazowych, obszarach gruntów ornych objętych ochroną prawną gleb klas I-III,

- W ramach przeciwdziałania skutkom suszy w zakresie przebudowy systemu melioracji szczegółowych w kierunku zwiększenia ich funkcji nawadniających, jako priorytetowe uznaje się realizację systemów nawodnień na terenie gminy Stary Brus,
- Wyklucza się lokalizację zakładów stwarzających zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzi, a w szczególności wystąpienia poważnej awarii przemysłowej w granicach administracyjnych miast i zwartej zabudowy wsi w innym trybie niż procedura sporządzenia planu miejscowego,
- Obligatoryjność określenia w lokalnych dokumentach planistycznych warunków lokalizacji i funkcjonowania zakładów stwarzających zagrożenie wystąpienia poważnych awarii przemysłowych,
- Kształtowanie zagospodarowania zapewniającego utrzymanie bezpiecznej odległości pomiędzy zakładami stwarzającymi zagrożenie wystąpienia poważnych awarii przemysłowych a osiedlami mieszkaniowymi, obiektami użyteczności publicznej, budynkami zamieszkania zbiorowego, obszarami objętymi formami ochrony przyrody, obszarami ochronnymi ujęć wód oraz obszarami ochronnymi wód śródlądowych, obszarami upraw wieloletnich, drogami krajowymi, innymi takimi zakładami.

Rozdział 16

WYMAGANIA DOTYCZĄCE OCHRONY PRZECIWPOWODZIOWEJ

Na terenie gminy nie występują obszary szczególnego zagrożenia powodzią, natomiast obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi w rozumieniu ustawy z 18 lipca 2001 roku *Prawo wodne* (Dz. U. 2015 poz.469) występują w rejonie południowo-zachodniej granicy gminy i są związane z rzeką Włodawką i jej dopływami. Występujące tu zagrożenie 1% dotyczy wody stuletniej i obejmuje tereny łąk i nieużytków.